

KÖNYVTÁRI INTÉZET

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

2020/3

Pályázati felhívás „Az év fiatal könyvtárosa díj” elnyerésére

Tisztelt Kollégák!

Az MKE és az IKSZ ismét meghirdeti a 35 évnél fiatalabb kollégák számára „Az év fiatal könyvtárosa díj” elnyerésére irányuló pályázatát. Pályázni az 'A' vagy a 'B' pontban foglaltaknak megfelelő tartalommal lehet.

A. Egy szakterületi gyakorlatból származó téma még nem publikált írásbeli kidolgozása.

B. Projektbemutató tartalmú, szabadon választott műfajú (diabemutató, film, hangjáték, riport stb.) **anyag elkészítése.**

Az előző években nem nyertes pályamunkák a pályázati feltételek megfelelése esetén ismét benyújthatók. Nem lehet díjazott az, aki a díjat az előző 4 év valamelyikében már elnyerte. Szakdolgozat pályamunkaként nem nyújtható be!

Pályázati feltételek:

- **Jelölés.** A díjra a pályamunkát összeállító fiatal munkahelyének, vagy az MKE / IKSZ valamely szervezetének jelölnie kell. Nem lehet díjazott, aki a díjra jelölésről nem tud, azt nem fogadja el.
- **Életkor.** A jelölt a pályázati határidő napján (2020. június 2.) nem lehet idősebb 35 évesnél.
- **Könyvtáros munkakörben foglalkoztatottság.** A jelöltnak a jelöléskor könyvtáros munkakörben aktív foglalkoztatottnak kell lennie és rendelkeznie kell legalább 3 év könyvtári munkakörben eltöltött munkaviszonnal.
- **Formai kritériumok betartása.** Terjedelem: 20-50 A/4-es oldal, 12-es betűnagyság, 1,5-ös sortáv, Times New Roman betűtípus. Lejátszható bemutató esetében maximum 15 perces időtartam.

A pályázati dokumentációnak kötelezően az alábbiakat kell tartalmaznia:

- **Jelölési űrlap** (letölthető az MKE-/IKSZ-honlapról).
- **Pályamunka.**
- **A pályázó szakmai életútjának ismertetése** (ennek részeként publikációs lista).
- **A megvalósulásnak teret adó intézmény bemutatása.**
- Nem kötelező, de bírált tartalom: **bármilyen egyéb**, a pályázó által fontosnak tartott **melléklet**.

A pályázati dokumentációt lehetőség szerint nyomtatott (1 pld.) és elektronikus formában is (1 pld.) kérjük benyújtani.

A pályázatok bírálata a díj alapító okiratában foglalt szempontok/pontozás szerint történik. A feltételeknek nem megfelelő, vagy hiányos dokumentációjú pályázatokat a kuratórium érdemi értékelés nélkül elutasítja!

Beérkezési határidő: 2020. június 2. kedd, 14.00 óra.

Az elismerés ünnepélyes átadására az MKE 52. Vándorgyűlés nyitó plenáris ülésén (Budapest, 2020. július 16.) **kerül sor.** A címmel elismerő oklevél, pénzjutalom (100.000 Ft), valamint egyéb szakmai támogatás jár. Az év fiatal könyvtárosa díj mellett, arra érdemes pályázó esetén a Kovács Máté Alapítvány anyagi támogatásával Az év fiatal könyvtárosa díj különdíja is kiadható.

A pályázat benyújtható személyesen (Országos Széchényi Könyvtár - MKE Titkárság 439-es szoba) vagy **postai úton** (Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1827 Budapest, Budavári Palota „F” épület), **elektronikus dokumentumok beküldése esetén:** mke@oszk.hu.

Barátné dr. Hajdu Ágnes sk.
elnök, MKE

Ramháb Mária sk.
elnök, IKSZ

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

---

29. évfolyam 3. szám

2020. március

Tartalom

Műhelykérdések

- Waldinger Dóra:** Könyves influenzerek módszereinek adaptálása könyvtári környezetben 3
- Szolnoki Attiláné:** A kunszentmiklósi Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola muzeális könyvtárának múltja és jelene 14

Konferenciák

- Illés Márta, Forgács Hajnalka, Laczkó Bence:** Ötödször is Szakkönyvtári seregszemle 21
- Borvölgyi Györgyi:** Könyvek magántulajdonban (1770-1820). Könyvtörténeti konferencia az MTA Könyvtár és Információs Központban 32

Web

- Drótos László – Visky Ákos László:** Rákóczi-archívum. Mintaalkalmazás egy webarchívum más digitális gyűjteményekkel való összekapcsolására 35

Könyv

- Bényei Miklós:** A tudományos írás alapjai. Gyurgyák János módszertani útmutatója. (Gyurgyák János: A tudományos írás alapjai. Útmutató szemináriumi és tudományos diákköri értekezést, szakdolgozatot és disszertációt íróknak.) 49

From the contents

- Dóra Waldinger:* Adapting methods of book influencers in library environments (3)
- László Drótos – Ákos László Visky:* Rákóczy Archive. Prototype application to link a web archive to other digital collections (35)
- Miklós Bényei:* Basics of scientific writing. A methodological guide by János Gyurgyák (49)

Cikkeink szerzői

Bényei Miklós, a Debreceni Tudományegyetem Informatikai Kara Könyvtárinformatika Tanszékének ny. egyetemi tanára; *Borvölgyi Györgyi*, az OSZK Könyvtári Intézete Könyvtártudományi Szakkönyvtárának könyvtörténeti szakreferense; *Drótos László*, az OSZK webarchiváló projektjének témafelelőse; *Forgács Hajnalka*, az OGYK könyvtárosa; *Illés Márta*, az OGYK könyvtárosa; *Laczkó Bence*, az OGYK könyvtárosa; *Szolnoki Attiláné*, a kunszentmiklósi Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola könyvtárosa; *Visky Ákos László*, az OSZK webarchiváló projektjének kurátora; *Waldinger Dóra*, a szombathelyi Berzsényi Dániel Könyvtár könyvtárosa

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

Dancs Szabolcs, Mezey László Miklós, Németh Márton, Rózsa Dávid, Szeifer Csaba

Szerkeszti:

Tóth Béla István

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3797; E-mail: 3k@oszk.hu; Internet: ki.oszk.hu/3k, epa.oszk.hu/3k, facebook.com/konyvkonvnyvtarkonyvtaros

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Fehér Miklós**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

Waldinger Dóra

Könyves influenszerek módszereinek adaptálása könyvtári környezetben

Cikkem alapkérdése, hogy kik is a könyves influenszerek (véleményvezérek), és milyen módon tudjuk adaptálni módszereiket, könyvnepszerűsítő hatásukat a könyvtári gyakorlatba. A fogalmi háttér tisztázása után olvasásnépszerűsítő akciókat ismertetek, amelyek a közösségi oldalak segítségével terjednek. Végül megosztok néhány adatot a 2019 őszén közzétett kérdőíves felmérésem eredményeiből, amely az olvasásnépszerűsítés és az influenszerek viszonyát vizsgálta, és adok néhány gyakorlati tanácsot, hogy a könyvtári területen hogyan lehet hasznosítani az influenszerek által használt módszereket.

Fogalmi háttér

Influenszerek

A fogalom meghatározása Szilágyi Katalin szerint: „ők azok, akik véleményükkel, viselkedésükkel hatással vannak az embertársaikra: lehetnek celebek, sztárok, bloggerek, vloggerek, különböző közösségi platformok hírességei, akik nagyszámú követőre tettek szert. Influenszerek azok a személyek is, akik egy jól meghatározott piaci szegmensben tevékenykednek és ezen a piacon befolyásuk van az emberek vásárlási döntéseire. Közös tulajdonságuk, hogy saját látásmódjukkal, egyedi hangjukkal tömegek véleményét, gondolkodásmódját tudják alakítani. Közvetlenül rajongótáborukhoz szólnak, akik rendkívül befogadók a véleményükre.”¹

Az influenszerek, vagyis véleményvezérek a szájreklám erejével tudnak eladni más felhasználóknak termékeket, szolgáltatásokat. „A hozzánk hasonló fogyasztó-

tóktól származó, velünk megosztott információ befogadása gyorsabb és könnyebb. Szájkéklámon a fogyasztók egymás közötti – a vállalatra vagy márkáira vonatkozó – kommunikációját értjük.”²²

A modern marketingtevékenység eszközei maguk a felhasználók lettek, akik nyitottak arra, hogy megosszák véleményüket, gondolataikat az adott termékről, szolgáltatásról. Ehhez egyre több platformot találnak, legyen az egy blogposzt, Instagram-bejegyzés, video- vagy podcastbeszélgetés. Ez a szerep nem új keletű, de az internet és a közösségi oldalak elterjedésével szinte bárkiből lehet influenszer. A cégek – a könyvpiac vonatkozásában a kiadók – ezt a jelenséget arra használják, hogy egyrészt olcsóbb reklámhoz jussanak, másrészt még közelebb kerüljenek a célcsoportjukhoz.

Könyves influenszereknek, tehát könyvekkel, olvasással foglalkozó véleményvezéreknek tekinthetjük a könyves bloggereket, könyves tematikájú Instagram-oldalak készítőit, vloggereket (másnéven videósok, videobloggerek), irodalmi témájú podcastok készítőit.

Könyves bloggerek

A blogok kezdeti funkciója a naplózás (énblog) volt, illetve az ismeretközlő igény. A könyves blog ennek a kettőnek a keveréke, mivel a blog írójának az egyénisége is fontos, másrészt ismeretet közöl: könyvekről, irodalmi eseményekről, érdekességekről nyújt információt.

Lepp Tünde az egyik első magyar könyves blogger, aki 2003 óta vezet blogot, jelenleg az *olvasnaplo.net* írója, könyvtáros. A magyar könyves blogélet akkor lendült fel, amikor megjelentek a könnyen használható blogszolgáltatók, mint például a ma már nem működő Freeblog.hu, ahol külön aloldalon szerepeltek a könyvekkel foglalkozó blogok. A 2009-ben indult Moly.hu közösségi oldal szintén remek gyűjtőhelye és reklámfelülete lett a bloggereknek.

A könyves blogok alapvetően recenziókból állnak, bár ezek sokszor nem felelnek meg a műfaj követelményeinek. A könyvekről szóló rövid ismertető, bírálatok, személyes vélemények alkotják főként a bejegyzéseket. A témához kapcsolódó könyves berkekben a recenziós példány fogalma is, ami azt a dokumentumot jelenti (nyomtatott vagy elektronikus formában), amelyet a kiadó vagy a szerző bocsát a blogger rendelkezésére, akinek a megadott határidőn belül kell a mű elolvasását, reklámozását, véleményezését teljesítenie. Sok blogger saját költségén vagy könyvtárból szerzi be az olvasnivalóját. Egy blogra írt vélemény vagy egy Instagram-bejegyzés bizonyos írók, zsánerek és korosztály esetén sok esetben hamarabb eljut a célközönséghez, mintha egy folyóiratban jelenne meg, ezért is vált annyira népszerűvé a kiadói marketingben a bloggerek „alkalmazása”. A könyves blogok szerzői és a kiadók közötti kapcsolat – angolszász mintára

– már hazánkban is legalább tízéves gyakorlatra tekint vissza, mely során a már említett Lepp Tünde is aktív közvetítői szerepet töltött be.

A YouTube és az Instagram térhódításával volt, aki átpártolt ezekre a felületekre, mások kezdettől fogva ezeken osztották meg tartalmaikat. Meglátásom szerint a könyves blognak hatékony kiegészítője lehet az Instagram-fiók vagy egy YouTube-csatorna, habár az utóbbi lényegesen több időt kíván. A fiatalabb generációt viszont ezeken a platformokon lehet könnyen megszólítani.

Könyves bloggerek előbb léteztek, mint a ma ismert influenszerek, de tevékenységük hasonló: egy blogger ugyanúgy befolyásolja a tartalmi iránt érdeklődő emberek véleményét, mint egy reklámszakember. A magyar könyves bloggerek – ellentétben néhány nagyon népszerű youtuberrel – általában nem tudnak pénzügyi nyereséget elérni, de nem is ez a cél.

Bookstagram

A könyvek tárgyi kultusza évek óta látható jelenség több internetes felületen. Ezt támasztják alá az úgynevezett „szerzeményes” bejegyzések, képek, videók, amelyekben a tartalomkészítők az adott hónapban vásárolt vagy ajándékba kapott, esetleg recenziós példányként megkapott könyveiket mutatják meg. Ezekből is azt szűrhetjük le, hogy a nyomtatott könyv halála messze van, talán be sem következik. Rengeteg Instagram-felhasználó kimondottan olyan fiókot kezel, ahol beállított, kreatív fotókon örökíti meg az olvasmányait – ezeket hívják bookstagramnak. A magyar Instagram-felhasználók között is több olyat találunk, aki ebbe a kategóriába tartozik, hiszen csak könyveket fotóz, de azokat néha a legmeglepőbb, legkreatívabb kompozíciókban. Olykor nem is maga a könyv tartalma, hanem az esztétikai érték, a hangulat megragadása a fontos.³ És egyre több olyan felhasználóval is találkozhatunk, aki blog helyett Instagramon értékeli és ajánlja az olvasmányait.

Van olyan magyar könyvkiadó, amely meghatározott Instagram-követőszám után ad csak recenziós példányt a bloggereknek. A kiadók szeretik látni a könyveikről készített fotókat, ezeket rendszerint meg is osztják a saját felületeiken. Már csak ezért is fontos, hogy szép, látványos borítókat készítsenek a könyvekhez, mert azok nem csupán a fizikai terekben ragadják meg az olvasók figyelmét, hanem sokféle internetes felületen is.

Nekünk könyvtárosoknak lehetőségünk van a kevésbé megnyerő külsejű, de értékes kötetek reklámozására is, például a *#neitéljaborítóalapon* vagy más hasonló ötletes hashtag, címke megválasztásával. De írhatunk rövid könyvajánlót is egy-egy könyvről az Instagram- és Facebook-oldalunkra. Én a Berzsenyi Dániel Könyvtárban a Libri-féle Hónap könyve ajánlókat⁴ ültettem át könyvtári Instagramra egy-két mondatot kiragadva a honlapunkon megjelenő ajánlók szövegéből. Így próbálom felkelteni ezen a felületen is az olvasók figyelmét könyveink és olvasásnépszerűsítő tevékenységünk iránt. Az ajánlók a weblap és az

Instagram mellett az első emeleti kölcsönzőtérben nyomtatott formában is megtalálhatóak, de egy-egy részletet Facebook-oldalunkon is rendszeresen megosztunk belőlük.

Booktube

A magyar videós tartalomgyártók száma az utóbbi években erőteljesen nőtt, és ebből nem maradtak ki azok sem, akik a könyvélményeiket osztják meg videóikon keresztül. Az angolszász országokban nagy hagyománya és népszerűsége van a könyves videósoknak, más néven a booktubereknek. Ma Magyarországon a vloggerek, vagyis videósok között kevesebb könyves tartalommal foglalkozót találunk, de van néhány csatorna, ami már évek óta megbízható rendszerességgel működik. Ők a videóikban az aktuálisan vásárolt könyveikről (ezek az úgynevezett unboxing videók, melyeket más típusú csatornákon is megtalálhatunk), olvasmányaikról, olvasmányterveikről számolnak be, de vannak olyan videók is, amelyekben elvontabban beszélnek a könyvekről, írókról, műfajokról. Általánoságban a kamasz és a fiatal felnőtt korosztályt fedik le a magyar booktuberek.

Podcastok

Az utóbbi években podcastok, privát „rádiócsatornák” elterjedését lehet megfigyelni. Az Egyesült Államokban váltak először népszerűvé ezek az audioblogok, ahol körülbelül 90 millióan hallgatnak havi rendszerességgel podcastokat⁵. Az előnyük, hogy egyszerre szórakoztatnak és informálnak, egyediek és sokféle témában érhetőek el, ezért mindenki találhat köztük kedvére valót. Érdekes jelenség a tartalomfogyasztást tekintve, hogy az emberek szívesebben hallgatnak végig 25-30 perces podcastadásokat, minthogy megnézzenek egy 10 perces videót, vagy elolvassanak egy cikket, ezek ugyanis kevésbé tartják fenn az érdeklődést.

Több magyar irodalmi és kulturális podcast létezik már, a személyes kedvenceim: a *Popkult, csajok, satöbbi*; a *LibrAmore* vagy épp Szabados Ági nyáron indult csatornája, a *Lapozz a 99-re!* Ezekon kívül több is létezik még a piacon, érdemes végigböngészni a podkasz.hu⁶ tematikus gyűjteményét.

A szombathelyi Berzsenyi Dániel Könyvtárban követjük a trendeket. 2019 novemberében elindítottuk Spiegler-Kutasi Nikoletta kolléganőmmel a Berzsenyi Dániel Könyvtár podcastját.⁷ Az első adást a Könyvtári Könyvvásár hívta életre, idei első podcastadásunkban pedig az újévi inspiráció jegyében arról beszélgettünk, hogy hol lehet jó olvasmányokat találni, de több interjú és programbehangozó is a tervek között van. Reméljük, ezzel is sikerül árnyalni a képet a könyvtárosokról, valamint lerombolni néhány tévhitet; szeretnénk megmutatni, mennyi mindent teszünk a közösségünkért.

Sztárinfluenszerek

Az utóbbi években több híres ember állt be könyves kezdeményezések mögé, például: Reese Witherspoon, Emma Watson, Oprah Winfrey. Hazánkban pedig a legismertebb ilyen név az RTL Klub Híradójából ismert Szabados Ágnes, a Nincs időm olvasni kihívás ötletgazdája, akiről az online olvasásnépszerűsítő kezdeményezés részben olvashatnak bővebben.

*Reese's Book Club – Hello Sunshine*⁸

Reese Witherspoon könyvklubja – amely főleg az Instagramon és a Facebookon aktív – havonta egy könyvet választ ki közös olvasmánynak. Ezekhez kapcsolódóan interjúkat is készít a szerzőkkel; továbbá a szervezők könyvekkel, olvasással kapcsolatos cikkeket, videókat is megosztanak különböző felületeiken. Reese nemcsak arra figyel a könyvek kiválasztásánál, hogy érdekes történeteket olvassanak a klub tagjai, hanem arra is, hogy megfilmesítésre érdemes regényeket találjon.

*Emma Watson – Our Shared Shelf*⁹

Emma Watson több alkalommal felszólalt a nemek egyenlőségért. A Goodreads könyves közösségi oldalon feminista szemléletű könyvklubot alakított 2016-ban, amely azóta is működik. Kiválasztott könyvei inspiráló, provokatív történetek. A „klub” aktív több közösségi oldalon, lehet követni Facebookon, Instagramon és Twitteren.

*Oprah Winfrey – Oprah's Book Club*¹⁰

Amerika kedvenc talkshow-műsorvezetője már 1996-ban elindította tv-műsorba épített könyvklubját. Az itt ismertetett könyveknek legtöbbször megugrott az eladása és bestsellerekké váltak. A klub 2012-ben átalakult, ettől kezdve az online jelenlét került előtérbe.

Összegzés, avagy az amatőr kritikusok korát éljük

A hagyományos szakmai kritikáktól abban különböznek a blogok, podcastok, YouTube-videók, hogy az olvasás élményére fókuszálnak, ezzel divatosá teszik a könyvolvasást a fiatal korosztály számára. A közösségi jelleg hangsúlyos ezeken a felületeken, és az élménybeszámolók, ahogy Gács Anna írja idevágó cikkében: „a Booktube a maga szakértelem-ellenességével vagy egyszerűen csak a szenvedélyes laikus olvasó olvasási szokásainak és beszédmódjának láthatóvá tételével a radikálisan változó véleménykultúra jellegzetes produktuma.”¹¹ Az olvasást egyfajta tanulási folyamatként, tapasztalatszerzéseként mutatják be, amely szemben áll az iskolai kötelezőkkel. Ezt a szemléletmódot átvéve, erősítve a saját felületeinken mi, könyvtárosok is profitálni tudunk ebből, új olvasókat nyerhetünk meg magunknak.

Olvasni menő

A mai „kultúra- és tartalomfogyasztás” megváltozott

Ma már alapvetőnek érezzük azt, hogy mi magunk döntjük el, hogy mit, mikor és milyen formában szeretnénk befogadni. A könyvek és az iskola esetében ezért is olyan nehéz a kötelezők listája. Meglátásom szerint azokat az alapvető problémákat, élethelyzeteket, amelyekre meg kellene tanítani a gyerekeket, olyan kortárs könyvekkel is megtehetnénk, amelyek közelebb állnak az olvasóikhoz. A fiatalok olvasási szokásait döntő mértékben a barátok és a reklámok befolyásolják. Fontos tudni, hogy a gyerekek, kiskamaszok felfelé olvasnak, tehát jellemző rájuk az idősebbeknek való könyvek iránti érdeklődés. Több szakértő is kiemeli, és a személyes véleményem is az, hogy mindegy igazából milyen műfajú könyvet olvasnak a gyerekek, lehet az akár krimi, fantasy vagy sci-fi. Fantasy-rajongóból is lehet idősebb korára szépirodalmat kedvelő olvasó. Ezért látom úgy, hogy egyre fontosabb szerepe van a fentebb ismertetett könyves influenszerek mellett a könyvtárosoknak is, hiszen felhívják a figyelmet a kevésbé ismert klasszikus és értékes kortárs írókra is. Erősítenünk kell azt a képet, hogy a könyvtár alternatívát kínál – a látogatóink szabadon választhatnak, hogy mit olvassanak, mit nézzenek, kivel találkozzanak. És azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az irodalom nem csupán az, amivel az iskolában találkoznak.

Az olvasás közösségi élmény

Nem új jelenség, régóta léteznek olvasói klubok, de az internet ezt a tevékenységet is megváltoztatta, ugyanis sokkal közelebb kerülhetnek egymáshoz a könyv készítői (író, fordító, szerkesztő, kiadó) és maguk az olvasók, mint korábban bármikor.

Mindezt az olyan internetes oldalaknak, applikációknak köszönhetjük, mint a magyar könyves közösségi oldal, a Moly.hu, vagy a már említett könyves tematikájú blogok, YouTube-csatornák, Instagram-oldalak, Facebook-csoportok és podcastok. Ezek a felületek nemcsak a közösségépítésben jók, hanem az értékelések, vélemények megosztásában is, valamint a marketingszerepük is jelentős.

A 2008 decembere óta létező Moly.hu az elmúlt időben a használói igények alapján formálódott. A működése olyan sokoldalú, hogy minden könyvekkel kapcsolatban álló embernek hasznos. Magánemberként alkalmas a könyveink nyilvántartására, vagy más könyvekről való tájékozódásra, de eladást vagy cserét is bonyolíthatunk rajta. Könyvtárosként nagyon jó információforrás (sorozatrészek beazonosításában és az olvasóknak való ajánlásban is segítenek az értékelések). A kiadók is kihasználják a lehetőségeit, főként reklámra. A Molyon futó kihívásokkal (megadott szempontok szerint kell meghatározott számú könyvet elolvasni) az olvasás, a könyvkeresés, az új olvasmányok és írók megismerése egyaránt játék.¹²

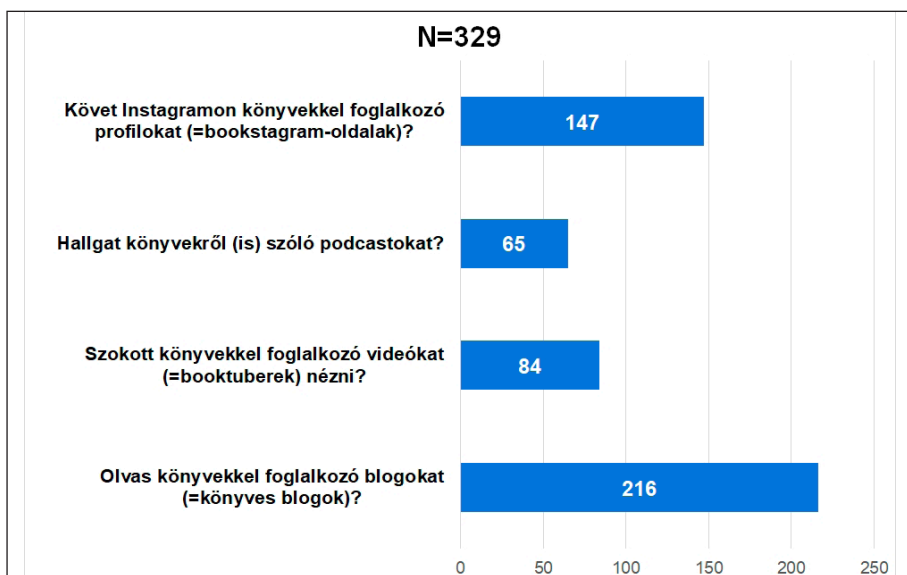
Kérdőíves felmérés

A cikkhez kapcsolódóan 2019 októberében készítettem egy kérdőívet, amiben arra kerestem a választ, hogy a könyvekkel, irodalommal foglalkozó bloggerek, vloggerek, podcastok, hírességek milyen hatással vannak elsősorban az olvasási, másodsorban a könyvtárhasználati szokásokra. A kérdőívre, amelyet kizárólag internetes felületeken osztottam meg (Facebook, Twitter, Moly.hu, illetve e-mail), 329 válasz érkezett.

A kitöltők 90% nő volt, 63%-uk 27-49 év közötti, 21%-uk pedig 21-26 év közötti. Háromnegyedük aktív kereső, illetve tanuló, 63%-uk könyvtáratag.

A felmérésem ugyan nem reprezentatív, de néhány jellemző mintát ki lehet szűrni belőle. Az alábbiakban azokra a kérdésekre adott válaszokat osztom meg, amelyek jelen téma esetében relevánsak lehetnek. Az alapfeltételezésem az volt, hogy akik többet olvasnak, azok aktívabbak az internetes felületeken is, szeretik megmutatni valamilyen formában, hogy mit jelent számukra az olvasás, szeretnek részt venni könyves rendezvényeken (könyvfesztivál, ünnepi könyvhét, író-olvasó találkozók stb.), és több felületről tájékozódnak az olvasmányaik kiválasztása során.

A felmérés adatai alapján jól látszik, hogy a megkérdezettek nagy része leginkább a könyves tematikájú blogokról tájékozik, ezt követik az Instagram-oldalak, a YouTube-csatornák, és végül a podcastok.

Rákérdeztem arra is, hogy honnan inspirálódnak az olvasmányválasztásnál a válaszadók: a legtöbben a cikkek, kritikák és az ismerőseik ajánlásai alapján

választanak. A toplisták, blogbejegyzések, könyvtárosok ajánlásai, videók és podcastadások kisebb számban szerepeltek. A szabad szavas válaszok közül a legtöbben a Moly.hu-t említették, illetve a kedvenc író tevékenységének követését, továbbá a fülszöveg alapján vagy a kiadói kínálat alapján választanak, de jellemző az impulzív vásárlás¹³ is stb.

2018 tavaszán Leiner Laura látogatott el hozzánk a Berzsenyi Dániel Könyvtárba, ahol ez alkalommal dedikált és beszélgetett a rajongóival: kiskamaszok, kamaszok, lányok, fiúk hosszú sora állt a felnőtt kölcsönzőtértől a dedikálás helyszínéig, a gyerekkönyvtárig. Ez is megerősített abban, hogy van igény a könyvekre, és még jobb, ha személyes élmény kapcsolódik egy-egy kötethez, például a rajongók találkozhatnak, beszélgethetnek az íróval. Ezért is érzem fontos feladatnak, hogy hasonló programokat szervezzünk, másrészt ha van rá igény, ne csak beszélgetést indítsunk a könyvekről, hanem szervezzünk olvasókört, foglalkoztató csoportokat is.

Néhány online olvasásnépszerűsítő kezdeményezés

Az utóbbi évekből két olyan Facebook-csoportot is említeni tudok, amely olvasásnépszerűsítésre ösztönöz. Az egyik a sokak által ismert *Nincs időm olvasni kihívás* (NIOK), ami Szabados Ági csoportja.¹⁴ A 2017 januárjában Facebookon indított kihívás viszonylag gyorsan mozgalommá nőtte ki magát, amelybe nemcsak az online csoport, hanem két kiadott olvasónapló, több rendezvény és egy podcastcsatorna is beletartozik már.

A másik a 2019-ben Kormos Lili által elindított *Analóg Olvasó Mozgalom* csoport.¹⁵ Ő nemcsak arra buzdít, hogy tegyünk el a kütyüket legalább lefekvés előtt és olvassunk, hanem többféle témában indít beszélgetéseket a csoportban, és a TEDx Talks keretében is beszélt az olvasásról.¹⁶ A fentiekén kívül természetesen több kisebb-nagyobb olvasással, könyvekkel kapcsolatos Facebook-csoport létezik, akár helyi szinten is gyűjtve az olvasás szerelmeseit.

A *POKET zsebkönyvek*¹⁷ projekt is jó példa a közösségi olvasásnépszerűsítésre. A kezdeményezést 2018. április 11-én, a magyar költészet napján indította útnak a Sztalker Csoport¹⁸, pontosabban Vecsei H. Miklós színművész, POKET-alapító, aki Grecsó Krisztiánnal (irodalmi vezető) és Kiss Benedek Kristóffal (művészeti vezető) együtt dolgozik a zsebkönyvsorozat megjelenítésén.¹⁹ Budapest hét frekventált pontján helyeztek el könyvautomatát, a könyveket egységesen 990 forintos áron lehet megvásárolni, és a kezdeményezés elindulása óta egyre több vidéki városba is telepítettek már könyvautomatát, többek között nemrég hozzánk, Szombathelyre is hoztak egyet.

Az automatákból kapható könyvek kínálata egyre bővül: magyar és külföldi szerzők felnőtteknek és gyerekeknek szóló szépirodalmi munkái egyaránt megtalálhatók benne. A könyvek egyszerű, letisztult, karakteres és egyben időtálló külsővel rendelkeznek, amiket menő megszerezni és olvasni, megmutatni tömegköz-

lekedésen vagy akár online. A POKET zsebkönyvek mögé szerveződő közösség is nagyon támogató, sokan vállalták, hogy vesznek a másíknak Poketet, még mielőtt beindult volna az internetes csomagküldési funkció és több kirándulást és egyéb programot is szerveztek a POKET-könyvekhez kapcsolódó Facebook-csoportban.

Könyvtári marketing a gyakorlatban

Mit tehet a könyvtáros? Mutassuk meg magunkat, árnyaljuk a rólunk kialakult képet programokkal, fotókkal, videókkal! Legyünk nyitottak!

A marketingtevékenységhez hozzátartozik a fent ismertetett alkalmazások, felületek kezelése és maga a tartalomkészítés. Fontos, hogy jól ismerjük az adott felületeket, alkalmazásokat. A népszerű bejegyzések titka, hogy kreatív, informatív tartalmakat osszunk meg. Mivel én magam is évek óta blogolok²⁰ és használom az Instagramot, ezért sokat tanultam ezek használatáról és a fotózásról, ezt a tudásomat kamatoztatom a könyvtár Instagram-oldala kezelése során is. Az érdekes hírekre, képekre kapott reakciókból azt állapítottam meg, hogy az olvasók vevők a könyvtárunk megismerésére, szeretik az újdonságokat, a humort. Követőink, olvasóink ránk kíváncsiak, ezért tartom fontosnak, hogy ne csak stock fotókat, mémképeket tegyünk ki a felületeinkre, hanem saját tartalmakat, magukról a könyvtárosokról is. A nyelvezet tömör és egyszerű legyen, lehetőség szerint kapcsolódjunk valamilyen aktualitáshoz. Debütál egy könyvből készült film vagy sorozat? Osszuk meg az olvasóinkkal!

Egy felmérés szerint a jelenleg legnépszerűbb internetes közösségi alkalmazás az Instagram mellett a TikTok²¹, amelyen vicces vagy zenei videókat készítenek a felhasználók, amelyet ismert zeneszámokra vagy más hanganyagra adnak elő. Lehet követni alkotókat, kedvelhető a videók, amelyek szórakoztatóak vagy épp sokkolóak. A legtöbb videó csupán 15 másodperces, de vannak egyperces klipek is, amelyek folyamatosan ismétlődnek. Ahogy az Instagramon, itt is lehet élő videót indítani, ami az indítás pillanatától fogva nézhető. Számomra ez még új terep, de lehetséges, hogy a közeljövőben érdemes lesz ennek a használatán is elgondolkodni.

Zárszó

Összegezve az eddigieket, a könyves influenszerek a könyvtáraknak abban tudnak „segíteni”, hogy:

- marketingtevékenységüket megfigyeljük és adaptáljuk,
- kihasználhatjuk, hogy reklámoznak egyes könyveket, írókat (pl. kapcsolódhatunk a NIOK havi témájához),
- általánosságban az olvasás szeretetét közvetítik, ami alapot adhat arra, hogy a rajongóik könyvtárlátogatóvá váljanak.

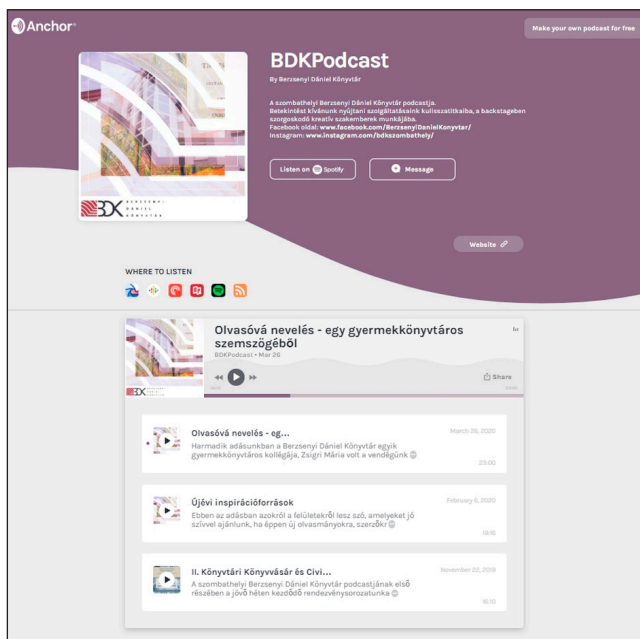
Megállapíthatjuk, hogy az internetes eszközök nem feltétlenül veszik el az emberek figyelmét a könyvekről és az olvasásról, elég, ha azokra a fent ismertetett kezdeményezésekre gondolunk, amelyeknek jelentős része az internetes eszközöket használva zajlik (NIOK, POKET zsebkönyvek, könyves blogok, Instagram-oldalak és YouTube-csatornák). Az internetnek nagy szerepe van a könyvtári kommunikációban, akár a Facebook- vagy az Instagram-oldalunkat nézzük. Ily módon meg tudjuk mutatni, mi zajlik a kulisszák mögött vagy a legfrissebb könyveket, képregényeket, DVD-szerzeményeket. Természetesen fontos megerősíteni az olvasás közösségi élményét is, például író-olvasó találkozókkal és magával a fizikai környezettel: vonzó olvasói terekkel.

David Sax kanadai újságíró *Az analóg bosszúja* című könyvében²² bemutatja, hogy az életünk több területén hogyan térnek vissza az analóg megoldások. A könyvtárakhoz legközelebb álló példa egyrészt a nyomtatott könyv varázsa, a másik a személyes könyvajánlások – nála egy könyvesbolt példáján keresztül, de a könyvtárban ugyanígy működik. Érdekes ezt az üzenetet, tehát a személyre szabott szolgáltatásokat, az emberi kapcsolatokat és a sokszínűség fontosságát kommunikálni.

Jegyzetek

1. Szilágyi Katalin: *Robban az influenzercpiac* = Marketing & Média, 23. évf. 2018. 8. sz. 48. p.
2. *A szájreklám és az együttalkotás*. In: *Marketing alapismeretek*. Szerk. Bauer András, Berács József, Kenesi Zsófia. 2. átd.kiad., utánnyp. Bp., Akadémiai Kiadó, 2018. 351. p.
3. Szebegyinszki Szilvia: *Borító a tartalom előtt – így működik a bookstagram* = Médiapiac.com, 2019. december 25. <http://www.mediapiac.com/marketing/Borito-a-tartalom-elott-igy-mukodik-a-bookstagram/114265/> (2020.03.23.)
4. Libri könyvesboltok Instagram-bejegyzései <https://www.instagram.com/explore/tags/libriaj%C3%A1nl%C3%B3/?hl=hu> (2020.03.23.)
5. *Podcast médiapiacot épít a Betone Studio* = Betonestudio.com, 2019. május. 28. <http://betonestudio.com/podcast-mediapiacot-epit-a-betone-studio/> (2020.03.23.)
6. <http://podkasz.hu/podkasz-csatornak/> (2020.03.23.)
7. Berzsenyi Dániel Könyvtár Podcast <https://anchor.fm/berzsenyidanielkonyvtar> (2020.03.23.)
8. Reese's Book Club – Hello Sunshine <https://hello-sunshine.com/book-club> (2020.03.23.)
9. Emma Watson – Our Shared Shelf <https://www.goodreads.com/group/show/179584-our-shared-shelf> (2020.03.23.)
10. Oprah Winfrey – Oprah's Book Club. *The complete list of all 83 books in Oprah's Book Club more than two decades' worth of celebrated titles.* <https://www.oprahmag.com/entertainment/books/g23067476/oprah-book-club-list/> (2020.03.23.)
11. Gács Anna: *Miért nem kritikus a booktuber, és miért olyan mégis?* = Korunk, 30. évf. 2019. 9. sz. 19.p. http://epa.oszk.hu/00400/00458/00658/pdf/EPA00458_korunk-2019-09_017-025.pdf (2020.03.23.)

12. Jávorka Brigitta: *Olvasómozgalmak a Moly.hu könyves közösségi oldalon.* = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 60. évf. 2013. 1. sz. 4-18. p. http://epa.oszk.hu/03000/03071/00061/pdf/EPA03071_tmt_2013_01_004-018.pdf (2020.03.23.)
13. „Olyan előre nem tervezett, gyors vásárlási döntés, amikor valaki tapasztalatok és előzetes mérlegelés nélkül, a vásárlás helyszínén befogadott ingerek hatására dönt egy bizonyos termék megvásárlásáról.” Forrás: a Business Provider Group weboldalán elérhető Nemzetközi marketing glosszárium. http://www.sikerexport.hu/c_68-hu/marketingglosszarium.html (2020.03.23.)
14. Nincs időm olvasni kihívás a Facebookon <https://www.facebook.com/groups/nincsidomolvasnikihivas/> (2020.03.24.)
15. Analóg Olvasó Mozgalom <https://www.facebook.com/groups/418552822282854/> (2020.03.24.)
16. Kormos Lili TED-előadása https://www.youtube.com/watch?v=2W_K9-txtFw (2020.03.24.)
17. POKET zsebkönyvek <https://poketonline.hu/> (2020.03.30.)
18. *Bemutkozik a Sztalker Csoport* = Színház.hu, 2018. május 19. https://szinhaz.hu/2018/05/19/bemutkozik_a_sztalker_csoport (2020.03.30.)
19. <https://civildij.hu/wp-content/uploads/2019/02/POKET-Nonprofit-Kft..pdf> (2020.03.30.)
20. Dóri Online Olvasónaplója <https://ittvalahol.blogspot.com/> (2020.03.30.)
21. *Magyar TikTok-kutatás 2020 – Kik használják itthon a TikToc-ot?* = Nuheadzmanagement.com, január 29. <http://nuheadzmanagement.com/tiktok> (2020.03.24.)
22. David Sax: *Az analóg bosszúja.* Bp., Sztalker Csoport, 2020. 420 p.

Berzsenyi Dániel Könyvtár Podcast – <https://anchor.fm/berzsenyidanielkonyvtar>

Szolnoki Attiláné

A kunszentmiklósi Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola muzeális könyvtárának múltja és jelene

Előzmények

Harmadik éve gondozom a Baksay Sándor Református Gimnázium és Általános Iskola könyvtárát, viszonylag új vagyok a régi könyves szakmában. Előttem igen elismert gazdái voltak az iskolai és a muzeális könyvtárnak, hiszen Kisari Ottilia és Balogh Mihály kollégáim igazán szívükön viselték a könyvtár sorsát. Az ő tudásuknak és hozzáértésüknek köszönhető az a gyűjtemény, mely immáron feldolgozva áll rendelkezésünkre. Röviden szeretném összefoglalni a könyvtárunk történetét és azt, hogy hogyan és honnan jutottunk el arra a szintre, amikor már azt mondhatjuk, hogy az állomány rendszerezve, áttekinthetően a végleges helyére került.

Egy kisvárosi iskolai könyvtár történetét igen nehéz önálló történetként elmondani. Egyrészt azért, mert a könyvtár története szorosan összefügg a város, az iskola és – egyházi intézmény lévén – a református gyülekezet életének múltjával, történelmével. Másrészt azért, mert egy iskolai könyvtár nem létezhetne iskola nélkül, melynek története szintén befolyásolja, alakítja a könyvtárét.

Szerencsés helyzetben vagyok, hiszen könyvtárosként egy olyan különleges helyen dolgozhatok, ahol a múlt és a jövő naponta találkozik, békésen megfér egymás mellett. Szerencsés vagyok azért is, mert elődeim mindig fontosnak tartották, hogy az utókor számára fennmaradjon a történelem egy szelete, amelynek központi helyét az iskolánk, ezen belül is annak könyvtára foglalja el. Lelkesen dokumentáltak, ezeket a dokumentumokat megőrizték, rendszerezték, mégpedig

úgy, hogy arra napjaink diákjai is rácsodálkozhatnak egy-egy történelem-, irodalom- vagy hittanóra keretén belül.

Gyülekezetünk a Dunamelléki Református Egyházkerülethez tartozik. A helyi közösség története a 16. század közepéig nyúlik vissza, amikor a kálvini reformáció ezen a területen is terjedni kezdett, ahol két prédikátor is hirdette az igét: Szegedi Kis István és Skaricza Máté. Ebben az időben dokumentálták azokat a megtéréseket, ébredéseket, amelyek a gyülekezet kialakulásához vezetett. Erre az időszakra tehető a kunszentmiklósi *Kun Miatyánk* megszületése is, ami elődeink egykori nyelvét őrzi, és a városunk főterén olvasható.

Az igét olyan nagyhírű reformátorok, püspökök hirdették templomunkban, mint Szőnyi Virág Mihály, Fördös Lajos, Könyves Tóth Kálmán, Szász Károly, Vargha Tamás, valamint Baksay Sándor, aki közel 50 évig pásztorolta a gyülekezetet, püspökként sem hagyva el a várost, és felvirágoztatta az iskolát, mely ma is az ő nevét viseli.

Iskolánk és könyvtárunk története

A gimnázium alapításának évét 1679-re tesszük. Az „ösmatricula” az 1735 előtti időből húsz rektor nevét sorolja föl, akik két-három évenként váltották egymást a tanításban. 1764-től vezették az iskola anyakönyvét, a tanulni vágyó diákok pedig 1769-től már közvetlenül iratkozhattak be Debrecenbe, a közbülső partikuláris (Kecskemét vagy Nagykőrös) iskolák látogatása nélkül.

Az iskolai könyvtárak egyidősek az iskolákkal, hiszen ahol iskola van, ott könyv is van. Ezek a mi iskolánkban is elsősorban a tanulást, az oktatást segítő kiadványok voltak, tehát a mai szóhasználat szerint inkább tankönyvtár volt. 1764-ben elkészült az első könyvlajstrom, a *Catalogus Librorum scholae reformatae Kunszentmiklósiensis*, amely egyben bizonyítja az iskola és a könyvtár egykorú voltát is. Ez a lista 76 könyvet sorol fel, melyek az iskolát támogató polgárok, régi diákok adományai voltak. Az oktatás színvonalának emelése érdekében a szentmiklósiak 1787-től a rektorok helyett professzorokat alkalmaztak, akik külföldi akadémiákon tanultak. 1814-ben a város kérte az iskola egyházmegyei rangú gimnáziummá emelését, melyet a solti egyházmegye 1815-ben ismert el.

Az iskolai könyvtár ebben az időszakban lassan gyarapodott. Az első jelentős változás az állományban 1830-ban történt, amikor az iskola egyik volt diákja, Szalay István gimnáziumunknak adományozta 829 kötetből álló gyűjteményét. Ez majdnem háromszorosa volt az akkori könyvállománynak. Kötetei főként a magyar történelem és a matematika tudományából kerültek ki. A Szalay-könyvlajstrom, ami az átadásról készült, csak jóval később, az 1990-es évek első felében került elő a református parókiáról, az adományozott könyvek pontos listáját csak innen ismerjük. Ennek még több mint a fele ma is megtalálható az iskola könyvtárában.

1834 és 1850 között Kelemen Gergely igazgatta az iskolát, és egyben jó gazdája volt a Szalay-tékának is. A támogatókból, lelkészek, rektorok adományaiból, báli bevételekből folyamatosan gyarapította a könyvtárat. Balogh Mihály így ír erről könyvében: „Az 1830-as évektől Szalay hagyatéka élre röpitette a könyvtárat, a professzor értő kezei között pedig harmonikusan fejlődött együtt iskola és könyvtár. Kelemen Gergely nemcsak elődei teljesítményét múlta fölül, de évtizedekre szóló, elérendő mintát kínált az utókornak is.”*

A gimnázium első értesítője az 1855/56-os tanév végén jelent meg, mely megemlíti a könyvtárat mint fontos információhordozó közeget. Ettől az évtől kezdve nyomon követhető a könyvtáros személye, az állomány gyarapodása és a könyvtárat érintő változások.

1894-ben ismét értékes adománnyal gyarapodott a könyvtár. Tóthfalusy József 315 kötetet, valamint folyóiratokat, naptárakat és éremgyűjteményt ajándékozott az iskolának. Ennek legértékesebb darabjai a kéziratos *Protestáns Iskoladramák*, 1793-ból.

1866-ban került az egyház élére Baksay Sándor, akivel új korszak kezdődött iskolánk életében. Előbb anyagilag konszolidálta az intézmény helyzetét, majd megerősítette a tanári kart. 1886-ban fölépült a ma is álló Öreggimnázium északi szárnya, két új tanteremmel és egy tágas auditoriummal. Szolgálat idején mindvégig a gimnázium fejlesztésén fáradozott.

A nagy rendszerezés Pátkay Imre nevéhez fűződik, hiszen ekkor készült el a szakkatalógus és a cédulakatalógus. A nyomtatott kötetkatalógus 1908-ban jelent meg, melyből minden református gyülekezet és középiskola kapott egy-egy példányt. A szakrendbe állított könyvtár tovább bővült, egyre több adomány, könyvcsomag érkezett. A helyhiány is egyre nagyobb lett, a könyvtárosra nehezedő munkával együtt.

1903-ban vetődött föl először, hogy főgimnáziummá kellene fejleszteni iskolánkat, ami tíz év múlva, 1913-ban valósult meg. Ettől a tanévtől már leánytanulók is járhattak ide. Az első érettségiző osztály 1917-ben végzett. 1915-ben meghalt Baksay Sándor püspök, akinek a legtöbbit köszönheti iskolánk. 50 évig élt és dolgozott Kunszentmiklóson, lelkészi munkája mellett írt és fordított. Már életében is több száz könyvet ajándékozott az iskola könyvtárának, melyek közül a legértékesebb egy 1590-es vizsolyi Biblia. Halála után az iskolára hagyta gazdag könyvtárat: 482 mű 819 kötetben. Ennek egyik különlegessége a *Vasárnapi Ujság* 61 évfolyama, fehér bőrkötésben. Baksay Sándort Vargha Tamás, a korábban néhány évet itt szolgált Szász Károly unokája követte a lelkipázsztori szolgálatban. 1926-ban a gimnázium felvette Baksay Sándor nevét.

---

* Balogh Mihály – Kisari Ottilia: *Fejezetek a kunszentmiklósi református gimnáziumi könyvtár történetéből*. Méry Ratio Kiadó, 2016. 27. p.

1931-ben átadták az új, kétemeletes épületünket, melyet jelenleg is használunk. Itt helyezték el az iskolai könyvtárat. 1933-ban újabb, értékes hagyatékkal gazdagodott a könyvtár. Baráth Ferenc – egykori kunszentmiklói diák – halála után kerültek értékes könyvei a birtokunkba, a lajstrom szerint 1300 mű közel 1500 kötetben. Baráth Ferenc iskolánk után Debrecenben, majd Nagykőrösön tanult. Tanára volt Arany János, fia, Arany László pedig osztálytársa és jó barátja. 1869 és 1900 között a Pesti Református Főgimnáziumban tanított. Gazdag hagyatékának legértékesebb darabjai egykori tanítványa, Molnár Ferenc Baráthnak dedikált első könyve, a *Magdolna és más elbeszélések* és szintén Molnár (akkor még Neumann) Ferenc 16 évesen írt kéziratosszöveggyűjteménye, az *Olvasókönyv a poetikához*. Külön kuriózum, hogy ebből a könyvecskéből (az Országos Széchényi Könyvtár egy példányán kívül) csak ez az egy darab maradt fenn az utókor számára.

A II. világháború és az azt követő évtizedek alaposan megviselték a könyvtár állományát. Az államosítás után egy rendelet lehetővé tette, hogy a vallási témájú könyvek, tárgyak az egyház birtokában maradjanak. 1948 júniusában egy éjszaka alatt kellett a könyveket átválogatni és a parókiára menekíteni. Ebben a diákok segítettek, ruháskosarakban hordták a könyveket a parókiára, hogy megőrizték az utókor számára. Mivel 24 órát kaptak arra, hogy kiválogassák a jogszabály alapján, mi mehet, és mi maradhat, nem volt túl sok idő az alaposra, keveredtek a könyvek, többkötetesek különváltak, vallási könyvek maradtak és világiak kerültek a parókiára. Az iskolai könyvtár leltárát 1948. december 31-én Illyés Bálint megbízott igazgató, könyvtáros, helytörténész zárta le 20.627 kötettel. Az iskola 1950-től Damjanich János nevét vette fel. A könyvtáros továbbra is Illyés Bálint volt, aki a 60-as években újra leltározta a teljes állományt, raktári cédulakatalógust készített, valamint gépelt tematikus kötetkatalógust több tantárgycsoporthoz.

1979-től Balogh Mihály, magyar-latin szakos tanár vette át a könyvtárat, aki munka mellett könyvtáros diplomát is szerzett, így ő lett az első szakképzett könyvtáros az iskolában. 1986-tól Kisari Ottilia is csatlakozott hozzá, így szakavatott kezek vették gondozásba a könyvtárat és a muzeális gyűjteményt. 1989-ben az iskola ismét felvette Baksay Sándor nevét, 1990-ben, az országban harmadikként nyolcosztályos tagozatot indított, majd 1992 áprilisától ismét egyházi kézbe került. Fejlődése azóta töretlen, hála a lelkes tanári karnak és az iskolavezetésnek. 2003-ban újjáépítették az Öreggimnáziumot, ide költözött az iskolai könyvtár, de külön helyet kapott a muzeális és a védett állomány.

Iskolánk az elmúlt öt évben két új, modern épülettel bővült, ezek közül az általános iskola emeletén kapott helyet az új iskolai könyvtár. 2018 második felében költöztettük át a mintegy 45.000 dokumentumot az új olvasóterembe, melyhez a védett állomány számára kialakított, klimatizált helyiség és egy tankönyvraktár is készült. Így közel 300 négyzetméteren várjuk a diákokat. A muzeális könyvtár maradt a régi helyén, az Öreggimnáziumban.

1991-ben két öregdiákunk kezdeményezésére létrejött a Pro Bibliotheca Antiqua Baksayana Alapítvány, melynek fő célja iskolánk muzeális könyvtárának anyagi támogatása, működési feltételeinek megteremtése, az állomány feltárása, védelme, javítása, technikai eszközök biztosítása. Az alapítvány az elmúlt 28 év alatt több mint 13 millió forinttal járult hozzá a mintegy másfél ezer könyv restaurálásához, a polcrendszer kialakításához, a technikai eszközök beszerzéséhez, illetve a könyvtár értékeit bemutató kiadványok megjelenéséhez.

Tervek a jövőre nézve

A könyvtáros hivatás mellett 27 éves tanítói gyakorlatom révén természetes, hogy a régi könyveket is fel szeretném használni a tanítás és tanulás folyamatában. Ennek módját, lehetőségeit 2019-ben kezdtem mérlegelni. Az első és elengedhetetlen feladatom, hogy kellő mértékben feltérképezsem a muzeális és a védett állományt, a benne rejlő lehetőségeket. Mivel eddig főként alsó tagozaton tanítottam, így meg kell ismerjem az 5–12. évfolyam tananyagát, elsősorban történelemből és irodalomból, de lehetőség szerint minden tantárgyból. A könyvtári órák tekintetében is ki kell használni minden olyan kapcsolódási pontot, amivel az adott tantárgyat be tudjuk hozni a könyvtárba.

Ugyanakkor a tananyag ismeretében szeretném a birtokunkban lévő régi könyveket, dokumentumokat a legtöbb területen a gyerekek által megszerzett/megszerzendő ismeretekhez kötni. Ezeket leginkább könyvtári szakórák keretén belül lehet kamatoztatni, melynek előfeltétele a kollégákkal való szoros együttműködés. Nekünk kell felkínálni a kollégák számára a muzeális dokumentumokban rejlő lehetőségeket, amely sajátos pedagógiai értéket képvisel. Ennek alapjait első lépésben a könyvtár-pedagógiai programunk újragondolásával és átdolgozásával rakhatjuk le. Az elmúlt tanévben már voltak pozitív visszajelzések a szakos kollégák részéről, akik a szűkös óraszám mellett is éltek a nekik felkínált lehetőséggel, és tanóráikon ellátogattak a könyvtárba a gyerekekkel, hogy testközelből megismerkedhessenek azokkal a könyvekkel, amelyeket csak fotókon láttak – néha maguk a tanárok is – valamelyik tankönyv lapjain.

A könyvtári szakórák keretében a régi dokumentumok elsősorban a szemléltetést szolgálják. Ez szinte minden tantárgyhoz köthető. Az irodalom, a nyelvtudományok és a történelem témaköre számtalan kiadvánnyal színesíthető, a régi szövegek elemzése, értelmezése közelebb viheti a tanulókat az adott korszak megismeréséhez. A többi tantárgyhoz is használhatunk képes albumokat, metsetekkel díszített könyveket, régi térképeket. A természettudományos tárgyak körében fellelhető dokumentumok segítségével leginkább az adott tudományterület történetét szemléltethetjük.

A legtöbb ilyen kötetnek saját története van – kié volt, hogyan került hozzánk, némelyik kézírásos bejegyzéseket is tartalmaz –, ezek színesebbé teszik az órát, az ismeretek elsajátítását, miközben segítik valamihez kötni a tananyagot. Ilyen órá-

kon néhány tanulónál megtapasztaltam, hogy milyen csodálattal és érdeklődéssel fordulnak a régi könyvek felé. Kérdéseik voltak, és a délutáni szabad idejükben is bejöttek a könyvtárba, mert újra látni szerettek volna valamit a régi könyvekből. Ezekért a pillanatokért érdemes dolgozni, hogy a mai fiatalokat is kimozdítsuk a monitorok, telefonos kijelzők elől, megismertessük őket a könyvvel – sajnos lassan mint kuriózzummal – és felkeltsük az érdeklődésüket, kíváncsiságukat múltunk, történelmünk iránt.

A tanórán kívül is igyekszem megragadni az alkalmat, hogy a diákjaink elé vigyem a régi könyveket. Több lehetőség is van iskolánkban kiállítások szervezésére, ahol egy évfordulóhoz, iskolai rendezvényhez, ünnepséghez kapcsolódva mutatjuk be gyűjteményünk egyes darabjait. Ilyenkor a gyerekek óhatatlanul is belefutnak ezekbe a kiállított darabokba, nézegetik, rácsodálkoznak. Gyakran kerülnek elő ezen alkalmakkor iskola- és helytörténeti dokumentumok, melyek által erősíthetjük a településhez, iskolához való kötődést. A különféle szakkörök, vetélkedők, versenyek során is lehetőség van a kutatásra a régi könyvek között, de a könyvtárhasználat, információkeresés technikájának gyakoroltatása is lehet a cél. Jelenleg az ötletelés, a tervezés időszakát élem, megpróbálom minél több területen felhasználni ezeket a forrásokat.

Célszerű lenne az is, hogy az elektronikus adatbázisok (pl.: Arcanum, Hungaricana, MOKKA-R, MOKKA-ODR, nagyobb könyvtári adatbázisok stb.) használatát kollegáknak, fakultációt választó vagy továbbtanulási szándékkal bíró diákjainknak legalább a keresési szintig megmutathatnánk, mert a tanítás, vagy akár a későbbi továbbtanulás során is kamatoztatni tudnák ezeket az ismereteket. Figyelemmel kísérjük a nagyobb szaktárgyi versenyeket, ahol a régi könyves témákhoz kereshetünk versenyzőket, pályázókat. Ennek hiányában mi is ötletelhetünk a magyar vagy történelem szakos tanárainkkal – de bármelyik tudománytörténeti terület vagy honismeret kapcsán is –, hogy saját iskolán belül írjunk ki versenyeket, pályázatokat, amelyben a régi könyvek is kutatási célt szolgálhatnak. Ugyanígy hasznos lehet az egyetemen továbbtanuló diákjaink visszaesabítása szakdolgozatok témaválasztásához, hiszen ezen a területen is felhasználhatók a régi dokumentumaink.

További terveim között szerepel, hogy beazonosítsam, hogy a meglévő dokumentumaink közül melyek vannak már bedigitalizálva és nyilvánossá téve, például a Magyar Elektronikus Könyvtárban (MEK) és egyéb adatbázisokban. Ennek pedagógiai szerepe is lenne, hiszen így mobil eszközön megkeresve, tanórán vagy egyéb foglalkozáson közösen lehetne dolgozni egy könyvön vagy dokumentumon. Bár anyagi vonzata is van, de szeretnénk, ha az unikális, különleges állományegységünket házilag is digitalizálni lehetne, így szélesebb körben is bemutathatnánk ezeket. Az ehhez szükséges eszközök beszerzéséhez még keressük a lehetőségeket.

A könyvtárunkban a 70-es és 80-as években Balogh Mihály már elkezdte ezt a munkát, melyről több cikkben is leírta tapasztalatait. A magyar irodalom tanítása, könyvtári fakultációk, önképzőkörök lehetőséget adtak arra, hogy a diákok egy kicsit más formában, más keretek között, más feladatokon keresztül ismerjék és szeressék meg az irodalmat és a könyveket. Az ilyen rendhagyó órákon szerzett tapasztalatok nem is elsősorban a lexikális tudás mennyiségi növelésére szolgáltak, hanem megtanulták, hogyan használják a könyvtárat az ismeretek megszerzésére, tanulásra, kérdések felvetésére és megválaszolására. Ez egy olyan tapasztalat, amit a későbbiek során is kamatoztatni tudtak egyetemi, főiskolai tanulmányaik során. Jó lenne Balogh tanár úr nyomdokaiba lépve tovább folytatni ezt a tevékenységet iskolánkban, a mai kor elvárásainak is megfelelvén.

Forrás:

Balogh Mihály – Kisari Ottília: *Fejezetek a kunszentmiklósi református gimnáziumi könyvtár történetéből.*

[Bp.] Magyarországi Református Egyház Zsinati hivatala, Méry Ratio Kiadó, 2016. 149 p.

Balogh Mihály: *A védett állomány egy iskolai könyvtár életében.* = Könyvtáros, 40. évf. 1990. 10. sz. 604–609. p.

Balogh Mihály – Schramkó Péter: *Muzeális állomány az iskolai könyvtárakban.* In: Korszerű könyvtár : Finanszírozás, gyarapítás, menedzsment. Szerk. Dán Krisztina, Fehér Miklós, Budapest, Raabe, 2006. C 2.2 1–50. p.

Ismét meghirdetik a régi nyomtatványok kezelője továbbképzést a Szegedi Tudományegyetemen

A Szegedi Tudományegyetem Kulturális Örökség és Humán Információtudományi Tanszéke 2020-ban is meghirdeti a régi nyomtatványok kezelője nevű szakirányú továbbképzését.

A képzés célja olyan szakemberek felkészítése, akik jártassá válnak a régi nyomtatványok kezelésében és feldolgozásában. Azoknak a bölcsész- vagy társadalomtudományi alapidomával rendelkezőknek ajánlott a továbbképzés elvégzése, akik közgyűjteményekben dolgoznak, illetve ezekben kívánnak elhelyezkedni, és a régi nyomtatványok speciális kezelésével szeretnének megismerkedni.

A szakképzettség szempontjából meghatározó ismeretkörök és a főbb ismeretkörökhöz rendelt kreditértékek:

Alapozó tárgyak: nyomdászattörténet (5); közgyűjteményeink (5); adatbázisok és könyves segédletek (5).

Szaktárgyak: elektronikus katalógusok és repozitóriumok (5); könyv- és könyvtártörténet (10); kiadás- és kereskedelem-történet (5); régi nyomtatványok feldolgozása (5); régi nyomtatványok digitalizálása (5); paleográfia (5); könyvillusztráció története és technikai (5).

A két féléves, levelező tagozaton zajló továbbképzésre 2020. június 15-ig lehet jelentkezni.

További információk a www.felvi.hu oldalon érhetők el.

Illés Márta – Forgács Hajnalka – Laczkó Bence

Ötödször is Szakkönyvtári seregszemle

A KSH Könyvtára és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Társadalomtudományi Szekciója szervezésében idén immár ötödik alkalommal került megrendezésre a magyarországi szakkönyvtárakkal foglalkozó Szakkönyvtári seregszemle. Ez a rendezvény évről évre alkalmat ad arra, hogy megismerjük a hazai szakkönyvtárak helyzetét, képet kapjunk az újdonságokról és azokról a kérdésekről, amelyek leginkább foglalkoztatják ezeket az intézményeket.

Kálmán Rita

Az esemény résztvevőit Kálmán Rita, a KSH Könyvtár általános főigazgató-helyettese (összefoglalónk leadásakor már megbízott főigazgatója) köszöntötte.

Beszédében kiemelte a rendezvény iránt tanúsított fokozott szakmai érdeklődést, ugyanis az online regisztrációs felületen gyakorlatilag néhány nap leforgása alatt minden hely betelt.

A konferencia első előadója, Lencsés Ákos, az EISZ osztályvezetője (MTA Könyvtár és Információs Központ) a 2020-ban bekövetkező változásokat ismertette. Az EISZ az idei évben 34 közbeszerzés keretében mintegy 70 adatbázist biztosít 251 intézmény számára. A szolgáltatásokat igénybe vevő partnerek között egyre nagyobb hangsúllyal szerepelnek a felsőoktatási intézmények, az önrész összegének 83%-a tőlük származik. A partnerintézmények egyharmada közkönyvtár, amelyek jelentős része kizárólag önrész nélküli szolgáltatást vesz igénybe. A 2020-as évben abban bíznak, hogy a magyar tudományos kiadás nagyobbik szeletét lefedik majd szerződéseikkel. A magyar szakkönyvkiadók egyre inkább érzik, hogy meg kell jelenniük az online térben is, így egyre többen keresik meg őket. Ma már több mint 8 ezer e-könyvhöz lehet hozzáférni az EISZ-en keresztül, és a partnerintézmények részéről is nagy az érdeklődés irántuk.

Lencsés Ákos

A tavalyi év sikere, hogy megállapodtak az Elsevier kiadóval, így három évre újra biztosított lett az együttműködés: ismét elérhetővé vált több mint 2500, általuk megjelentetett tudományos folyóirat. Ugyanakkor 2020-ra nem hosszabbították meg a kétéves múltra visszatekintő együttműködést a Taylor & Francis-szel, mivel a kiadó korlátozta volna az intézmények archiválási jogát. Az Arcanum Digitális Tudománytár (ADT) 2016 és 2019 között külön költség nélkül biztosította a partnerintézményeknek az EISZ. Tavaly a 251 intézményből 93 kizárólag önrészfizetési kötelezettség nélküli tartalmakat igényelt, így számukra komoly

érvágás, hogy az idei évtől az ADT csak jelentős összegért lenne biztosítható. Az EISZ álláspontja az, hogy az ADT közkinccs jellegű kutatási forrás.

Az EISZ a korábbi években sűrűbben megrendezett információs napokból idén kevesebbet tervez. A hangsúlyt online képzésekre, „hogyan publikáljunk” szemináriumok szervezésére szeretné áthelyezni.

Péterfi Rita

Másodikként Péterfi Rita, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum (OPKM) főigazgatója mutatta be az intézményüket érintő változásokat. A legnagyobb jelentőségű változás az intézmény életében a többszöri fenntartóváltás volt, ma egy 6000 fős szervezethez, az Oktatási Hivatalhoz tartoznak. Ilyen helyzetben az a legnehezebb, hogy tervezhetőség, kiszámíthatóság nélkül kell a mindennapokat megélni, és mindez jelentős mennyiségű adminisztratív teherrel jár együtt. A legfontosabb, hogy alkalmazkodni kell az új körülményekhez, és észre kell venni, hogy milyen új lehetőségeket rejt magában a változás. Természetes, hogy változatlanul együttműködnek a szakmai szervezetekkel, partnerkönyvtárakkal, de lehetőséget látnak külső együttműködésekben is, kapcsolatokat alakítottak ki többek között Budapest Főváros Levéltárával (BFL) és a Magyar Olvasástársasággal, az együttműködés fontos része az egymás rendezvényein való részvétel és előadástartás is. Megpróbálnak új lehetőségeket adni a kutatóknak az országos szakkönyvtári gyűjteményükkel kapcsolatban. Úgy érzik, hogy a tömegeket kiszolgáló könyvtárakkal szemben ők nagyobb figyelmet tudnak fordítani az egyes kutatókra. A gyermek- és ifjúsági irodalom különgyűjteményükkel kapcsolatos fejlesztéseken is gondolkodnak. Akciót indítottak, mellyel hiányaik pótlására a lakosságtól kérnek régi iskolai évkönyveket, értesítőket. A pedagógusokat olvasásfejlesztési foglalkozások tervezésében is segítik. Szolgáltatásaik

megújításával, kibővítésével is foglalkoznak, például az épületük közelében lévő Allianz-székházban havonta jelennek meg könyvekkel, sokan be is iratkoznak hozzájuk, és kölcsönöznek is tőlük. Megpróbálnak szorosabb kapcsolatot kialakítani az Emberi Erőforrások Minisztériumával, mert úgy érzik, szakkönyvtárként sokat tudnának nyújtani nekik, hiszen 52 évig a Szalai utcai épületben voltak, őket is szolgálták. Mióta az Oktatási Hivatalhoz kerültek, hosszabb hétköznapi és szombati nyitvatartásra kötelezettek, ez segíti a vidékről felutazó kutatói kört. Terveik között szerepel a folyamatos nyári nyitvatartás, ugyanis megnövekedett az erre vonatkozó felhasználói igény. A digitális világ nyújtotta lehetőségeket kihasználva webináriumokat tartanak iskolai könyvtárosoknak. Múzeumi gyűjteményük megújítására törekszenek, új tereket, új kiállításokat terveznek, ám ez meglehetősen költségigényes.

A két előadás után, a seregszemle első részében múzeumi szakkönyvtárak mutakoztak be. Speciális gyűjteményekről lévén szó, érdekes volt belelátni a működésükbe, feladataik komplexitásába, nehézségeibe és szépségebe.

Bánki Zsolt

Elsőként Bánki Zsolt, a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM) főosztályvezetője könyvtárak új, illetve jelenleg is fejlesztés alatt álló elektronikus szolgáltatásait mutatta be. A PIM Könyvtára a magyar irodalom és irodalomtörténet szakkönyvtára. A könyvtár önmagában is a múzeumi gyűjtemény része, a könyvekre műtárgyként tekintenek, azokat ennek megfelelően tartják nyilván, kezelik, raktározzák. A könyvtár történetileg a Jókai-hagyatékra és a Petőfi Társaság gyűjteményére vezethető vissza. Jelenleg hármas funkciót tölt be: támogatja a tudományos kutatást, az oktatást, valamint a múzeumi kiállításokat. Gyűjtőkörük: a mindenkor magyar szépirodalom első kiadásai (hazai és külföldi kiadások egyaránt), a

kurrens irodalmi kánon könyveinek első kiadásai, az írói könyvtárak, hagyatékok tárgyai és az emigrációs irodalom. A könyvgyűjtemény mellett jelentős a periodika- és a kisnyomtatvány-gyűjteményük is.

A PIM névterének a személynevek besorolási állománya közel 600 ezer besorolási rekordot tartalmaz. Személynévterét – Magyarországon elsőként – hozzáférhetővé is tette, ehhez az információs technológia fejlődése, a szemantikus webszolgáltatás biztosította a hátteret. A különböző katalógusok adategységeit önálló entitásnak tekintve, közöttük hálózatokat építenek ki. A szemantikus vizualizáció a könyvtári állomány felhasználhatóságát nagymértékben növelte.

Febér Miklós és Tóth Máté

Egy betegség miatt elmaradt előadás helyére, két múzeumi könyvtári prezentáció közé egy a Könyvtári Intézetről szóló előadást ékeltek a szervezők. Fehér Miklós intézetigazgató előadásában elmondta, hogy mivel 2000. március 22. az alapító jogszabály megjelenésének napja, így 20 éves születésnapját ünnepli idén a Könyvtári Intézet. Többféle felületen foglalkoznak az intézet eddigi munkásságával, a szakma számára is fontos és hasznos dolgokkal jelentkeznek. A Könyvtári Figyelő 2. száma a Könyvtári Intézet tevékenységét bemutató tartalommal fog megjeleneni, az idei pesti vándorgyűlésen külön szekcióban lesz szó a képzési, kutatási tevékenységükről, a szakkönyvtár szolgáltatásainak ismertetéséről, amit beszélgetés, konzultáció követ majd. Terveznek egy konferenciát is az idén. Szintén az idei évhez tartozik a „20 év, 20 projekt” című ötletük. A könyvtárak és a társadalom közti kapcsolat erősítését szolgálja a *Könyvtárak.hu* portál elindítása, erről Tóth Máté (osztályvezető, Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály, Könyvtári Intézet) beszélt a továbbiakban. Régi álmuk volt a felhasználóknak közvetlen szolgáltatásokat nyújtani. A portál keretet biztosít arra, hogy a könyvtárak megmutathassák szolgáltatásaikat. Ezután bemutatta az adatbázis részeit: hír menü-

pont a könyvtárak világából (meglepő könyvtárépületek, érdekességek a könyvtárakról, kreatív könyvtárak, könyvtárosok), könyvtár menüpont (információk a magyarországi könyvtárakról), program menüpont (könyvtári programok szerte az országban), digitális könyvtár menüpont (a könyvtárak digitális adatbázisait, online anyagait, tankönyveket, valamint a virtuális könyvtári kiállításokat gyűjtik itt össze). Két ismert szolgáltatás is átköltözött a Könyvtárak.hu-ra: a gyerekirodalmi adatbázis, ami *Gyermekirodalmi ajánló* címen fut tovább, aminek a keresőfelülete is megújult; valamint a *Veszíts el egy könyvet!* játék is átköltözött ide.

Végül arról beszélt, hogy hogyan lehet fenntartani a portált: számítanak a könyvtárak segítségére, hiszen az a cél, hogy minél több könyvtárról legyenek információk a portálon.

Zahuczky László

A múzeumi könyvtárak sorában a miskolci Hermann Ottó Múzeum Könyvtárának vezetője, Zahuczky László osztályvezető következett. A könyvtár a múzeum épületében helyezkedik el. 2008 óta nyilvános intézmény, ugyanakkor elsődleges feladata továbbra is a múzeum dolgozóinak kiszolgálása. Állományában 256 ezer könyv és folyóirat található. A fő témakörök: régészet, néprajz, helytörténet, muzeológia, valamint kiemelten Herman Ottó élete és munkássága. Az utóbbi két évben selejtezést hajtottak végre, így a gyűjtemény ma már sokkal fókuszáltabb. A gyarapodás forrásai elsősorban az ajándékozás és a vásárlás, valamint a Könyvtári Intézet fölőspéldány-jegyzékei és az OSZK Mikes-listái. Új szolgáltatásként elindították az olvasók könyvtárhasználati képzését. A közelmúltban Digitális Jólét Program Ponttá váltak, ezzel gyarapodott informatikai eszközparkjuk és ingyenes WIFI-hozzáférést tudnak biztosítani. A rövid távú terveik között szerepel az EISZ-hez való fél éven belüli csatlakozás.

A második részben az egyházi szakkönyvtárak működésébe tekinthettünk be. Elsőként Tamási Balázs, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem (ORZSE) könyvtárának igazgatója mutatta be megújuló szolgáltatásait. Az ORZSE 2000-ben nyerte el az egyetemi rangot. Első „könyvtárnoka” 1899-ig Kaufmann Dávid, az intézet egyik fiatal tanára volt. A 19. század végére készült el a könyvtár akkor már tízezres állományának kézzel írt cédulakatalógusa a korban szokásos bibliográfiai leírásokkal, a művek és témák szerinti besorolásokkal. Az ORZSE könyvtára napjainkban az oktatás és kutatás háttérintézménye, az egyetem és a MA-ZSIHISZ közös fenntartásában működik. A legnagyobb magyar hebraisztikai, judaisztikai teológiagyűjtemény, felsőoktatási és nyilvános szakkönyvtár, emellett a magyarországi zsidó közösség könyvtára. A zsidóság és a bibliatudomány területéről gyűjt szakirodalmat és szolgáltat információt, a magyar zsidóság muzeális gyűjteménye. 2018-tól új honlapon tájékozódhatunk a gyűjteményről és a szolgáltatásokról: <https://konyvtar.or-zse.hu/>. ALEPH integrált könyvtári rendszert használnak, amelyet 2018 óta online lehet elérni, s az Izraeli Nemzeti Könyvtár tárgyszókészletét használják. A könyvtár 120 ezer kötetes állománya kimagaslóan gazdag, mintegy 40 ezer héber nyelvű művet tartalmaz. 2016-tól a könyvtár az EISZ tagja, a saját digitalizált tartalmaikat szabad hozzáféréssel biztosítják. Ugyanebben az évben a teljes állományukat az OSZK és az MTA könyvtára közreműködésével rekatalogizálták. 2019-re két hebraista könyvtáros segítségével leírták a többségében héber nyelvű szakfolyóiratokat, közel 2600 címet. A magyar zsidó tudományos és helytörténeti művek jelentős részét digitalizálták, de a folyamat még nem zárult le. Mintegy 400 kötetük érhető el szabadon az Europeana adatbázisban a MaNDA-n keresztül. A Löw Immanuel-hagyaték digitalizálása folyamatosan zajlik. A könyvtárhoz restaurátor-műhely is tartozik, ahol konzerváló, helyreállító tevékenységet folytatnak. Rendelkeznek két fertőtlenítő géppel, ebből az egyik saját tulajdonukban áll, a másikat az OSZK-tól kapták kölcsön. Jelenleg az RFID rendszer bevezetését, és a rendelkezésre álló terek bővítését tervezik, például muzeális könyvbemutató tér megvalósításával.

Az egyházi könyvtári előadások sorában másodikként Bálint Ágnes, a Tiszántúli Református Egyházkerületi Nagykönyvtár és Teológiai Szakkönyvtár általános igazgatóhelyettesének prezentációja következett. Az ősi kollégium, a debreceni oktatásügy protestáns fordulatától, 1538-tól működik. A nyilvános teológiai szakkönyvtár feladata a teológia, a vallástudományok, valamint az egyetemes művelődéstörténeti dokumentumok gyűjtése és feltárása. Az intézmény bemutatásához ötelemű identitásmodellt hívott segítségül. A tények között a következőket sorolta fel: fenntartóváltás és oktatási hagyományhoz való kapcsolódás; helyszín, elhelyezkedés „a város szívében”; az épület adottságai (felújítás, intézmények összevonása és költöztetése); státusz (nyilvános könyvtár, 130 évvel ezelőtt nyitotta meg a kollégium könyvtárát a városi polgárok előtt, 1890. február 15-én a város első nyilvános könyvtára lett); létszám; férőhelyek és olvasótípusok

(personaelemzés). Az olvasótípusok tekintetében a könyvtárat jelenleg látogató kutatók számaránya 8%, a diákok aránya 54%, a városi polgároké pedig 36%. Az állomány kevesebb mint félmillió dokumentumot tesz ki. A tevékenységek között szerepel az adattisztítás (selejtezés, leltározás, adatbázis tartalmi javítása és tisztítása). Hagyomány a hagyatékok révén való gyarapodás. Tudományos műhelyként, kutatóhelyként is működnek, a tudományos munkatársak száma a teljes állomány több mint negyede. Jó együttműködést alakítottak ki a Hittudományi Egyetemmel és a Debreceni Egyetemmel. A könyvtár különböző választható speciális kollégiumok meghirdetésében vesz részt, könyvtárismereti órákat és kutatásmódszertani oktatást tart, bibliográfiai szoftverhasználatot, adatbázis-használatot, információkeresési technikákat oktat. A könyvtár kiadói tevékenységét ismertette az előadó a gyűjteményi sorozatot emelte ki. Kiállítóhelyként is funkcionálnak, a vizuális történetmesélés jegyében rendszeres időközönként időszakos (kamara)kiállításokkal jelentkeznek. Az előadó a szolgáltatásaik közül a felhasználóképzést (E-segéd elektronikus tananyag), a könyvtárpedagógiát (tananyagok kidolgozása, tanulásmódszertani előadások), valamint az olvasótoborzást emelte ki. A jövőben növelni kívánják az elvégzett munka láthatóságát, a projektszemlélet mentén igyekeznek rugalmas munkaköröket kialakítani, valamint az intézményi megújulás keretén belül hangsúlyt kívánnak adni a belső változási igényeknek is.

Bálint Ágnes

A Ráday Könyvtár gyűjteményigazgatója, Berecz Ágnes a 2019. január 23-án tűzkárt szenvedett könyvtár helyreállítási munkálatairól számolt be. Előadása során megrázó képekkel illusztrálta az emberfeletti munkát. A tűz nem érte el a levéltár és a könyvtár állományát, azonban az oltóvíz és a füst nagy károkat

okozott. A legsúlyosabb következmény az volt, hogy bontásra és újjáépítésre, felújításra jelölték ki az ingatlant, amit így el kellett hagyniuk. Az első három hét a katasztrófamenedzselés időszaka volt. Egyedi, pótolhatatlan állománya miatt a levéltár mentése élvezett prioritást. Kenyeres István, Budapest Főváros Levéltárának (BFL) igazgatója befogadta a teljes állományt és helyet adott a levéltáros kollégáknak is. Több hónapnyi tisztítás, rendezés után 2019 őszén indult újra a kutatószolgálat a BFL-ben. A könyvtárat az MTA könyvtára fogadta be, az állomány nagy része a törökbálinti depóba került. Az alapszolgáltatások az akadémiai könyvtár épületében ismét elérhetőek: ott a beiratkozáskor a két könyvtár állományát és adatbázisait használhatják az olvasók, a szaktájékoztató e-mailen keresztül működik. 2020 februárjában elkezdődött az ideiglenes működés előreláthatóan 2-3 évre terjedő korszaka. A levéltár valószínűleg nem költözik vissza a Ráday utcába, csak a könyvtár. A belső tereket jelentősen átalakítják, például az olvasóterem kisebb lesz. A Ráday műemlékkönyvtárat visszarendezik, és várhatóan el fog válni az olvasói tér a látogatói tértől. A zárvatartás alatt olyan munkákat is elvégeznek, amire eddig nem jutott idő. A jövőbeni megújulás miatt egyesével leválogatták a raktári állományból az összes muzeális kötetet, amelyek addig elszórtan helyezkedtek el. A cél az volt, hogy ténylegesen különüljön el a más kezelési és olvasói-kutatói igényeket kívánó állományrész. A rendezés része a selejtezés is, például radikálisan csökkentik a folyóirat-állományukat, a későbbiekben csak az egyházi vonatkozásúakat őrzik meg. Ezen időszak alatt folyamatos és teljes állományrevíziót terveznek, és az újrainításig a katalógus retrospektív kiegészítését is elkészítik. Felülvizsgálták a tudományos közéletben való megjelenésüket, és arra jutottak, hogy nagyobb figyelmet kell fordítani arra, hogy formálisan is tudományos műhelyként jelenjenek meg, a tudományos eredményeket egy repozitóriumban is láttatni kell. Céljuk mindemellett a digitalizált dokumentumaik rendszerezése és szolgáltatásának megvalósítása.

A konferencia harmadik részében két levéltári könyvtár mutatkozott be. Ekler Péter a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárának Levéltártudományi Szakkönyvtára megbízott igazgatója beszámolt a könyvtár múltjáról és a jelenlegi tevékenységükről. Az intézmény létrejöttével egy időben 1875-ben hozták létre a könyvtárat. A könyvállományt akkor még eléggé véletlenszerűen, kutatói ötletek alapján gyarapították, először 1883-84-ben rendezték gyakorlati szempontok szerint. Egymástól elkülönülő két részre osztották, a hivatalos kiadványokból álló úgynevezett nagy könyvtárra és a vásárolt anyagból létrehozott kézikönyvtárra. Az állományhoz kézzel írt cédulakatalógust készítettek. 1924-25-ben költözött a könyvtár jelenlegi helyére, ekkor lehetőség nyílt a korábban egymástól elkülönített állományrészek egységesítésére. A nagy könyvtár a kézikönyvtárba olvadt, és ezzel kialakultak a jelenlegi struktúra alapjai. Ezzel párhuzamosan rekatalogizálták az állományt. A 2001. január 1-je után beérkezett dokumentumok már csak elektronikus katalógusban kereshetők. 2015-ben a Magyar Nemzeti Levéltár tagintézmény-

Berecz Ágnes

ményeivel, vagyis a megyei levéltárakkal közös könyvtári adatbázist hozott létre. Egyszerre három katalógus is épült: szerzői, földrajzi és kézikönyvtári; mindhárom betűrendbe sorolt, a földrajzi azonban a Magyarország rendszőn belül az ETO szakrendszer szerint tagolódott. 1951-től a könyvtárban főállású könyvtárosok is dolgoznak. A könyvtár 13 ezer muzeális kötettel rendelkezik, 2013-ban megkezdték ezen kötetek állapotfelmérését, restaurálását, feldolgozását.

Ekler Péter

Az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltárának (ÁBTL) könyvtárát Jobst Ágnes, könyvtárvezetője mutatta be. A Történelmi Hivatal az 1996. évi

LXVII. törvény alapján hozták létre, mégpedig azzal a céllal, hogy az állambiztonsági iratokat, azaz a rendszerváltás előtt keletkezett titkosszolgálati iratokat hozzáférhetővé tegyék a tudományos kutatás és a nyilvánosság számára. 2001-ben az Országgyűlés a XLVII. törvénnyel állami szaklevéltárrá minősítette, miáltal a nemzetbiztonsági szakszolgálatok levéltári iratainak őrzési, kezelési jogát is megkapták. A levéltár fő feladata a törvény hatálya alá eső iratok őrzése, feldolgozása. Az ÁBTL az Országgyűlés elnöke alá tartozik, ő nevezi ki az igazgatót és annak helyettesét.

A Tudományos és Közszolgálati Osztály része a könyvtár, melyet 2000-ben hoztak létre. A Belügyminisztérium a két világháború között egy úgynevezett archív gyűjteményt gyarapított, ez név- és címtárakból, lexikonokból állt, a gyűjtemény 1500 kötete adta a könyvtár magját. A kurrens állomány kialakítását úgy valósították meg, hogy a levéltárosok iratfeldolgozó munkáját is segítsék, és levéltári szakkönyvtári feladatokat is el tudjanak látni az 1945 utáni kutatások terén. A levéltári szakkönyvtár 12 ezer kötet könyvvel, valamint folyóirat- és DVD-állománnyal rendelkezik. Korlátozottan nyilvános, tehát kutatók és előzetes engedéllyel rendelkezők számára hozzáférhető. A könyvtár részt vesz a könyvtárközi kölcsönzésben. A 9.1-es Szirén integrált könyvtári rendszert használják, amely rendkívül sokoldalú visszakeresést tesz lehetővé. Az ÁBTL munkatársai kutatásainak fókuszában álló témák többnyire kapcsolódnak az aktuálpolitikai történésekhez, publikációikat gyűjtik és regisztrálják, az éves Országgyűlési beszámolók részét képezik, emellett állambiztonsági bibliográfiát építenek. 2017-ben aktív titkosszolgálati levéltárrá léptek elő, tehát a rendszerváltozást követő iratokat is gyűjtik, ezért titkosszolgálati szakkönyvtárrá kell válniuk. A volt szocialista országok titkosszolgálati levéltárai intézményi cserekapcsolatok révén gyarapítanak.

Az előadások kivetített anyaga elérhető a <http://konyvtar.ksh.hu/> konferencia menüpontja alatt, a seregszemlén készült videófelvételek pedig megtekinthetők a KSH Könyvtár Videotorium-csatornáján: <https://kshkonyvtar.videotorium.hu/>.

A cikkben látható fényképeket *Záhorszkei Péter* készítette.

Borvölgyi Györgyi

Könyvek magántulajdonban (1770-1820)

Könyvtörténeti konferencia az MTA Könyvtár és Információs Központban

2020. március 6-án az MTA BTK Lendület Nyugat-magyarországi irodalom 1770-1820 Kutatócsoport, a MOKKA Egyesület, MOKKA-R Tagozat és az MTA Könyvtörténeti Munkabizottsága konferenciát rendezett a kutatócsoport által vizsgált időszak olvasmányműveltségéről. A tanácskozással az MTA Könyvtár és Információs Központban (MTA KIK) került sor. **Monok István** (MTA KIK) nyitó előadásában beszélt a két olvasmánytörténeti kutatásokkal foglalkozó programról (kora újkor, 1530-1750; programvezető: Keserű Bálint, Monok István; 1770-1850; programvezető: Granasztói Olga). Szólt többek között a két korszak eltérő forrásadottságairól, Európa és a Magyar Királyság, illetve Erdély művelődéstörténeti szempontból eltérő korszakolásáról.

A Könyvtermelés, könyvterjesztés, olvasástörténet szekcióban elsőként **Granasztói Olga** (*MTA-DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport; Európai könyvterjesztési hálózatok, német kereskedők, magyarországi könyvfogyasztók II. József korában. Új felvetések Pozsony, Pest-Buda és Bécs könyvkereskedelmének kutatásában*) előadásában a 18. század végi Bécs, Pozsony és Pest-Buda német könyvkereskedőinek (pl. Anton Löwe, Doll-testvérek) a külföldi szerzők (a vizsgált mintában: francia nyelvű könyvek) hazai elterjedésében és befogadásában játszott szerepét vizsgálta. Granasztói Olga nem a korabeli francia olvasmányok magyarországi recepciójára volt kíváncsi, hanem a könyvkereskedők mint az olvasóközönséget és az európai könyvpiacot összekötő közvetítők, és az irodalom áruvá válása álltak kutatói érdeklődése középpontjában. **Vasné Tóth Kornélia** (*Országos Széchényi Könyvtár; Széchényi Ferenc alapkönyvtára. Vásári ponyvák a nemzeti nyelv és az olvasás szolgálatában (1770-1820)*) az OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtárában őrzött kb.

6700 darabból álló ponyvagyűjteményt vizsgálta. Áttekintést adott a vásári kiadványok nyomdahely- és possessor szempontú megoszlásáról. Beszélt Széchényi Ferenc (1754-1820) könyvtára provenienciakutatásának problémáiról. Bemutató az OSZK említett különgyűjteményében őrzött kincsekből néhányat. A kiadványok Széchényi Ferenc, Horvát István (1784-1846), Jankovich Miklós (1773-1846) és id. Szinyei József (1830-1913) possessor-jegyeit (ex librisek, pecsétek) őrzik. A szekció záróelőadásának alapját az előadó, **Verók Attila** (*Eszterházy Károly Egyetem; Nyugat-Magyarország vs. Kelet-Magyarország? Könyvtermelés az ország legnagyobb egyházmegyéjében (1755-1826)*) társszerkesztésében megjelent, az egri egyházi nyomda két évszázadának termékeit számba vevő kétkötetes bibliográfia adta. (A könyvkiadó egri Líceum. Történet és kiadványjegyzék. I-II. Szerk. Mizera Tamás, Nagy Andor, Verók Attila. Bp., Kossuth, 2017.) Verók elemzése a tipográfia működését, 1755-1826 közötti könyvtermelését az egri egyházmegyében adott időszakban hivatali idejét töltő két püspök (Barkóczy Ferenc, Eszterházy Károly) és két érsek (Fuchs Ferenc, Fischer István) tevékenységén keresztül mutatta be. Beszélt a főpásztorok nyomdához való viszonyáról, eltérő könyvkiadási preferenciáiról. Az egri nyomda kiadványait összehasonlította dunántúli tipográfák nyomtatványaival.

A tanácskozás második és harmadik szekciójában a köznemesek és az alsópapság olvasmányai és a főúri gyűjtemények témakörében hangzottak el előadások. **Horváth József** (*Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér; Adalékok a Győri Egyházmegye római katolikus alsópapságának könyvkultúrájához. Falusi és mezővárosi plébánosok könyvhagyatékai, 1770-1820.*) jelentős forrásanyag tükrében elemezte mezővárosi plébánosok könyvhagyatékait. A gyűjtemények könyvtártörténeti, olvasmánytörténeti (a könyvtár nagysága, a dokumentumok nyelve, az állomány tematikai összetétele, tartalmi „frissessége”) szempontú értékelésében a végrendeletek és árverési katalógusok a könyvek továbbadására vagy eladására vonatkozó adatok is helyet kaptak. **Hegyi Ádám** (*Szegedi Tudományegyetem; Hogyan lesz magánkönyvtárból közösségi könyvtár? Példák két délvidéki református egyházmegye lelkeszi könyvtáraitra a 18/19. század fordulóján*) források alapján – az ő kifejezésével élve – kulturális szempontból perifériának tekinthető két délvidéki református egyházmegye (alsó baranyai, békési) könyves műveltségét vizsgálta. A két terület könyvkultúráját a kéziratos és nyomtatott dokumentumok egyéni és közösségi használata, szóbeliség és írásbeliség találkozása jellemezte. Lásd például: a Bélyei graduál protestáns kéziratos liturgikus énekeskönyv énektételeinek gyülekezeti használata az Alsó-Baranyai Református Egyházmegyében; a reformátusok által tiltott passió szövegének kéziratos terjedése Békésben. **Simon Beáta** (*MNL Zala Megyei Levéltára; Köznemesek magánkönyvtárai a 18. századi Zalában, hagyatéki leltárak alapján*) a 18. századi zalai köznemesség könyvanyagát, olvasmányműveltségét vizsgálta hagyatéki leltárak alapján. Az állományok elemzése kapcsán felhívta a figyelmet a tematikát érintő hangsúlyeltolódásokra. A szerényebb könyvvagyonnal rendelkező tulajdonosok mellett jelentős gyűjteménnyel Inkey Ferenc rendelkezett, aki könyvtárát a

megyére hagyta. **Czeglédi László** (*Eszterházy Károly Egyetem; Könyvgyűjtők, mecénások a zólyomradványi tékában*) egy valamikor rendezett főúri bibliotéka, a radványi Radvánszky család egykor radványi kastélyában található könyvtárával kapcsolatos ismereteket, a 17. századtól kezdődő könyvgyűjtés folyamatát foglalta össze. Az állományról maradtak fenn katalógusok, a gyűjtemény egy része ma is létezik, mégis a teljes rekonstrukció még várat magára. **Szabó Ádám** (*MTA KIK; Egy főúri tudóskönyvtár: a Telekiek gyűjteménye*) előadásában az MTA könyvtárának alapját képező Teleki-könyvtár főúri gyűjtőinek állományépítési elképzeléseit mutatta be. A kutató hangsúlyozta, hogy a két Teleki József (1738-1796; 1790-1855) és Teleki László (1764-1821) a különféle tudományterületeken modern és magas színvonalú szakirodalom összegyűjtésére törekedett, így a bibliotéka 1826-os, a Tudós Társaság javára történt felajánlásakor tartalmi szempontból megfelelően segíteni tudta az újonnan létrejött intézmény munkáját.

A konferencia utolsó négy előadása értelmiségiek, tudósok, irodalmárok gyűjteményeibe engedett betekintést. **Zvara Edina** (*Szegedi Tudományegyetem BTK Kulturális Örökség és Humán Információtudományi Tanszék; Görög Demeter (1760-1833) könyvtárának kéziratjai*) Görög Demeter, a Hadi és Más Nevezetes Történetek/Bécsi Magyar Hírmondó szerkesztője jelentős könyvtárral rendelkezett. A kutató irodalmi kéziratokból válogatott, ezeket a szerzők megjelentetésre küldték Görög Demeternek. Az autográfok részben megjelentek nyomtatásban, részben nem. Batsányi János, Kis János, Révai Miklós, Verseghy Ferenc kéziratjai az irodalomtörténet fontos forrásai. Zvara Edina előadásához jól illeszkedett **Doncsecz Etelka** (*MTA-DE Klasszikus Magyar Irodalmi Textológiai Kutatócsoport; Verseghy Ferenc könyvtárjai*) beszámolója Verseghy Ferenc könyvtárairól és az értelmiségi könyvtár fennmaradt katalógusairól. Ezek a kutató szavával élve pillanatfelvételek, amelyek összehasonlítása az állomány változásának hogyanját követi nyomon, a kutató igyekszik feltárni Verseghy olvasmányainak egyéb, a kapcsolattörténetet is érintő forrásait. **Violáné Bakonyi Ibolya** (*Csokonai Református Gimnázium, Csurgó; Újabb adatok a somogyi udvarházak könyvkultúrájának kérdéséhez*) előadása a 18-19. századi Somogy megye meghatározó értelmiségi alakja, Sárközy István (1759-1845) személyét, más gyűjtemények mellett a csurgói református gimnázium könyvtára alapját képező bibliotékáját mutatta be. Olvasmánytörténeti áttekintésében a somogyi nemes irodalmi kapcsolatait is érintette, könyvek idézett margináliái kapcsán pedig humorát is felvillantotta az előadó. A tanácskozás záró előadását **Dóbbék Ágnes** (*MTA BTK Lendület Nyugat-magyarországi irodalom 1770-1820 Kutatócsoport; Sauttersheim Ignác könyvei*) tartotta, aki a Rousseau barátjaként ismert, kalandos életutat bejárta Sauttersheim Ignác (1738-1767) könyvtárának állományát elemezte. Kiemelte, hogy a könyvjegyzék alapján korszerű jogi műveltséggel rendelkező Sauttersheim könyvei között nem voltak magyar nyelvű kötetek, tematikai összetételét tekintve gyűjteménye polgári könyvtár ismerveit mutatja. A tartalmas konferencia előadásait élénk szakmai párbeszéd (javaslat, vita) egészítette ki.

Drótos László – Visky Ákos László

Rákóczi-archívum

Mintaalkalmazás egy webarchívum más digitális gyűjteményekkel való összekapcsolására

Előzmények

A könyvtárak digitális gyűjteményeinek alapját általában digitalizált dokumentumok alkotják. Ezeket egészíthetik ki a már eleve számítógépes formában vásárolt, begyűjtött vagy egy repozitóriumba feltöltött, illetve távoli hozzáféréssel előfizetett elektronikus könyvek, hangoskönyvek, folyóiratok, tananyagok és egyéb műfajú fájlok, adatbázisok. A digitális dokumentumok világa azonban ennél a körnél jóval nagyobb, gondoljunk csak a honlapokra, blogokra, wikikre, fórumokra, közösségi oldalakra, a kép-, hang- és videómegosztó platformokra stb., melyeken milliárdos nagyságrendben vannak a könyvtárak érdeklődési és gyűjtőkörébe tartozó tartalmak. Ezért volt szerencsés, hogy a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia részeként a megyei és egyetemi könyvtárak számára 2019-ben meghirdetett KDS-K pályázatban a digitalizálási célok mellett megjelent a webarchiválás támogatása is.

Az Országos Széchényi Könyvtárban (OSZK) 2017 elején indultak el egy nemzeti szintű webarchívum előkészítő munkálatai az Országos Könyvtári Rendszer (OKR) projekt részeként. 2019 végéig 12 tematikus részgyűjteménybe rendezve mintegy 25 ezer magyar webhelyről készült néhány alkalommal mentés. Külön gyűjtjük az időszaki kiadványok oldalait, ezekből már több mint 4600-at archiválunk rendszeresen. Ezekon kívül időnként fontosabb eseményekhez kapcsolódó weblapokat is lementünk, valamint eddig két alkalommal futtattunk a magyar

webtér egy viszonylag nagy részére, körülbelül 250 ezer szerverre kiterjedő aratást. A letöltött tartalom jogi okokból egy zárt archívumba kerül, és csak kutatási célokra, illetve a könyvtári hálózaton belül lesz majd hozzáférhető. Van viszont két kisebb, demonstrációs célokot szolgáló nyilvános gyűjtemény: egy az OSZK saját online szolgáltatásainak mentéseiből, egy pedig más intézmények és magánszemélyek webhelyeiből, melyekre a tulajdonosaik engedélyt adtak.

A KDS-K pályázat keretében az OSZK webarchiváló munkacsoportja az alábbi célokat tűzte ki maga elé:

- hosszú távú együttműködés megalapozása a pályázatban nyertes könyvtárakkal a webarchívum gyarapítása tekintetében és egyéb munkafázisokban (pl.: minőségellenőrzés, metaadatok stb.);
- módszertani segítségnyújtás írásos anyagok és előadások formájában a partnerintézményeknek az online tartalmak archiválásával kapcsolatban;
- mintaalkalmazás készítése szakmai ismeretterjesztéshez és a közoktatásban való felhasználáshoz, amellyel illusztrálható, hogy a webarchívum anyaga hogyan tudja kiegészíteni a könyvtárak hagyományos digitális gyűjteményeit;
- elektronikus tananyag összeállítása a középiskolás korosztály számára az intézményi és a személyes webarchiválásról, a digitális kultúránk megőrzésének fontosságáról és lehetséges módszereiről

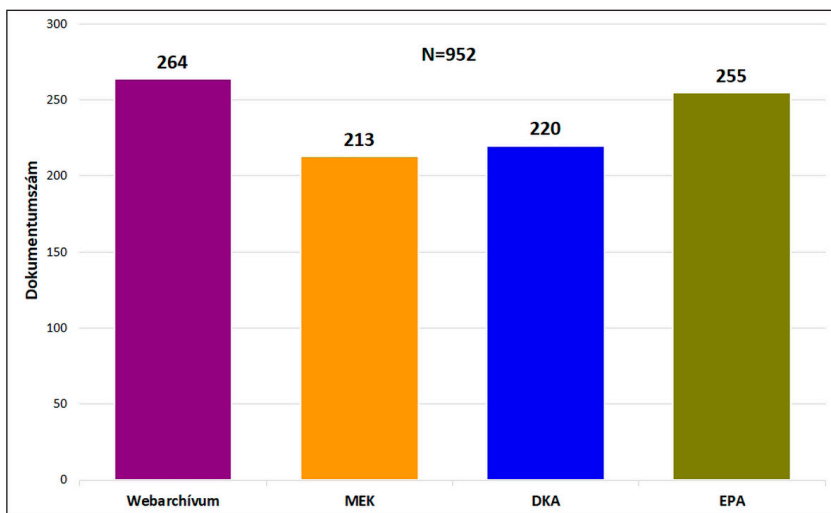
Rákóczi-archívum

A fenti célok közül a harmadikat egy eseményalapú archívum kialakításával terveztük megvalósítani. Az elmúlt években több ilyen gyűjtést is végeztünk már, például a 2018-as országgyűlési, a 2019-es önkormányzati és európai parlamenti választások, továbbá a 2018. évi téli olimpia idején mentettük a hírportálok megfelelő rovatait és a releváns honlapokat. 2020-ban pedig a koronavírus-járvány, a nyári olimpia és a trianoni békediktátum 100. évfordulója kapcsán folytatunk speciális aratásokat. A KDS-K keretében létrehozott mintaalkalmazás apropóját a II. Rákóczi Ferenc-emlékév adta, melyet 2019 júliusától, Rákóczi erdélyi fejedelmé választására emlékezve (1704. július 8.) hirdetett meg az országgyűlés. Az emlékév eseményei egészen 2020. szeptember 17-éig tartanak, mert ekkor lesz Rákóczi Erdélyország és Magyarország vezetői fejedelmévé választásának 315. évfordulója.

Az internetes sajtóban az első híradások már a javaslat parlament elé kerülését megelőzően megjelentek, a döntés megszületése óta pedig folyamatosan tudósítanak a különböző hazai és határon túli portálok az emlékév keretében tartott rendezvényekről, kiállításokról, konferenciákról, kiadványokról, emléktúrákról. A Rákóczi-archívumban ezeket a híreket próbáljuk megőrizni, de a gyűjtőkört kiterjesztettük a fejedelmével, annak családjával, a kuruc korrrel és a szabadságharcra foglalkozó honlapokra, blogokra, hang- és videóanyagokra is. Így aztán

az online újságcikkek mellett az archívumba bekerültek (és bekerülnek még 2020 őszéig) intézmények és szervezetek weblapjai, magánemberek blogbejegyzései, Wikipédia-szócikkek, képgalériák, elektronikus folyóiratokban megjelent tanulmányok, sulinetes oktatóanyagok, YouTube-videók, sőt maga az emlékévről folytatott parlamenti vita jegyzőkönyve is az Országgyűlés honlapjáról.

Mivel szerettük volna azt is bemutatni, hogy hogyan integrálható az archivált tartalom egyéb digitális anyagokkal, ezért a webarchívumot kiegészítettük az OSZK E-könyvtári Szolgáltatások Osztály kezelésében levő három további gyűjtemény állományából a Rákóczihoz és korához kötődő dokumentumokkal. A Magyar Elektronikus Könyvtárból (MEK) könyveket és könyvrészleteket, az Elektronikus Periodika Archívum és Adatbázisból (EPA) folyóirat- és újságcikket, a Digitális Képtárból (DKA) pedig képeket válogattak össze az ezeket a szolgáltatásokat gondozó munkatársaink. Ezek között az OSZK-ban vagy máshol digitalizált, internetről gyűjtött, illetve szerzők vagy kiadók által beküldött eredeti digitális dokumentumok egyaránt vannak. A MEK egyébként több tucat könyvvel bővült a Rákóczi-archívum miatt, melyek a Google Books és az Internet Archive szervereiről kerültek begyűjtésre. Összességében már közel ezer tételt tartalmaz ez a különgyűjtemény, melyek nagyjából azonos arányban származnak a négy digitális szolgáltatásunkból.

A Rákóczi-archívum összetétele gyűjtemények szerint

Számunkra is tanulságos volt megtapasztalni, hogy a webarchiválási technológia milyen jól kiegészíti az eddigi tevékenységeinket, mert már nemcsak egyedi dokumentumokat tudunk az internetről lementeni és szolgáltatni, hanem sok-sok fájlból álló, komplex weblapokat vagy egész webhelyeket is.

Metaadatok

A webarchívumhoz még 2018-ban kidolgoztunk egy adatstruktúrát, figyelembe véve az amerikai könyvtári szervezet, az Online Computer Library Center (OCLC) által létrehozott Web Archiving Metadata Working Group ez év februári ajánlását, ami elsősorban a Dublin Core adatkészleten alapul, de MARC 21 és MODS megfeleltetéseket is tartalmaz. A főként bibliográfiai információk leírására szolgáló mezőket kiegészítettük technikai és adminisztratív adatmezőkkel is, így több mint százféle adatot tudunk rögzíteni a lementett webhelyekről, valamint az azokból kialakított részgyűjteményekről is. Ezek az XML-formátumú metaadat rekordok a nyilvános webarchívumban megtekinthetők, és az adatséma, valamint a kitöltési útmutató is publikus. Az OSZK-ban bevezetésre tervezett RDA (Resource Description and Access) katalogizálási szabványhoz való hozzáigazításon is elkezdtünk dolgozni tavaly az RDA-HU munkacsoport segítségével.

A FEJEDELEM ZÁSZLAJA ALATT

Azonosító: R19-100126
Típus: Weboldal

Az OSZK-ban archivált dokumentum:
http://webarchivum.oszk.hu/pvwb.*?url=https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/

Az OSZK-ban archivált dokumentum:
http://webarchivum.oszk.hu/ovwb/wvwbck.*?https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/

Az OSZK-ban archivált dokumentum:
http://webarchivum.oszk.hu/pywb.*?url=https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/

Az OSZK-ban archivált dokumentum:
http://webarchivum.oszk.hu/ovwb/wvwbck.*?https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/

Az Internet Archive mentése:
http://web.archive.org/web/*?https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/

Az Internet Archive mentése:
http://web.archive.org/web/*?https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/

A dokumentum eredeti forrása:
<https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/>

A dokumentum eredeti forrása:
<https://felvidek.ma/2019/05/a-fejedelem-zaszlaja-alatt-i-resz/>

Főcím: A fejedeleme zászlaja alatt
Alcím/egyéb cím: Egy csallóközi család kuruc kori hagyományai
Tartalmazó kiadvány címe: Felvidek.ma

Létrehozó személy: Somogyi Mátyás

Kiadó neve: Szövetség a Közös Célokért
Kiadó honlapja: <http://szakc.sk/>

Kategória: Szabadságharc, kuruc kor
Tárgyszó: katonatiszt
Tárgyszó: lovasság
Tárgyszó: kuruc
Tárgyszó: Rákóczi-szabadságharc
Személynév: Somogyi Ferenc (derghi)

Nyelv kód: hun

Archiválás dátuma: 2019-10-08
Hozzáférés státusza: nyilvánosan is szolgáltatható
Hozzáférhetőség kezdő dátuma: 2020-01-16

Két részből álló archivált újságcikk metaadat rekordja és oldalképe

Mivel a demó archívumban használt adatszerkezet teljes webhelyekre lett kitalálva, a Rákóczi-gyűjtemény számára viszont nagyrészt egyedi weboldalkat mentettünk le, továbbá a másik három gyűjteményből is át kellett venni a metaadatokat, és erre a munkafázisra csupán néhány hetünk volt, ezért egy egyszerűsített leírás mellett döntöttünk. Csak olyan bibliográfiai adatokat vettünk fel vagy át, amelyek egyaránt értelmezhetők a könyvek, könyvrészletek, cikkek, képek, videók, weboldalak és egyéb online műfajok esetében. Ezek a következők:

a dokumentum fő- és alcíme, az azt tartalmazó kiadvány összefoglaló címe, az eredeti fájl(ok) származási helye, a szerzők és közreműködők neve, a kiadó és annak honlapja, a dokumentum műfaja és tematikus kategóriája, a Köztauruszból vett tárgyszavak, a földrajzi és személynevek, valamint ezek névtér-azonosítói, és végül a nyelvkód. Ezeket az adatmezőket még néhány adminisztratív információval egészítettük ki, például a feldolgozó neve, az archívumba kerülés dátuma, a hozzáférhetőség státusza, az OSZK-ban és az Internet Archive-ban levő mentett verziók URL-je, a címlapképet vagy oldalképet tartalmazó fájl neve. Utóbbiak közül nem mindegyik jelenik meg a honlapon, mert egy részük csak nyilvántartási célokat szolgál.

A metaadatok melletti kép a MEK-es könyvek és könyvrészletek esetében a címlapot ábrázolja, az EPA-ból származó cikkeknel és tanulmányoknál a periódika valamelyik számának a borítóját, a DKA-ban levő képi dokumentumoknál pedig magának a képnek a kicsinyített verzióját jelenítjük meg. A weboldalokról is készült egy nagyobb (1280 pont széles) és egy kisebb (300 pont széles és maximum 600 pont magas) kép a Firefox képernyőkép-készítő funkciójával vagy a Nimbus Screen Capture nevű böngésző-kiegészítővel. Azoknál az eseteknél, amelyeknél (még) nem kaptunk engedélyt a nyilvános szolgáltatásra, csak ez a kis bélyegkép tekinthető meg.

Webarchiválás

Az archiválásra kiválasztott oldalról először a fent említett képet készítjük el, mert így lehet a legpontosabban dokumentálni, hogy hogyan néz ki az a jelenleg használatos böngészőkből. Ez a kép a későbbi minőségellenőrzéshez is hasznos lehet, mert az eredeti forrás nem biztos, hogy a jövőben is (ugyanabban a formában) elérhető lesz.

A Rákóczi-archívum az első olyan részgyűjteményünk, amelyben sok egyedi weboldal van, amiket egyesével mentettünk le, hogy önálló „konténerekbe” (úgynevezett WARC-formátumú fájlokba) kerüljenek az egyes tételek. Erre az engedélyeztetés miatt volt szükség, mert csak így tudjuk nyilvánosan szolgáltatni azokat a mentéseket, amelyekre sikerült szerződést kötni a tartalomgazdákkal. Ezért ennél a kis projektnél nem alkalmazhattuk a tömeges aratásra használt technikát, hanem egy PC-n, Windows alatt futó szoftverekkel készültek a mentések. Ez a munka nekünk is újdonság volt, és sok tanulsággal szolgált, mert például YouTube-videókat vagy Wikipédia-oldalakat korábban még nem archiváltunk. A használt szoftverek mindegyike alkalmas egy kisebbfajta intézményi vagy személyes webarchívum létrehozására, de mindegyiknek van előnye és a hátránya, így érdemes többet is kipróbálni.

A legtöbb mentés a *PyWb* (Python nyelven írt Wayback) programmal készült. Ehhez fel kell telepíteni a Python környezetet és csak parancsmódban lehet használni. Bár, ahogyan a neve is mutatja, a PyWb alapvetően a lementett weboldalak

visszajátszására szolgál, de van egy *record* üzemmódja is. Ha ezt bekapcsoljuk, akkor minden oldalt elment egy szabványos WARC-fájlba, amit megnyitunk a böngészőnkben. Tehát nekünk kell végigkattintgatnunk azokat a linkeket, amelyeket meg akarunk őrizni az archívumban. Ez elég időigényes, főleg azért, mert a program amúgy is elég lassan dolgozik. Viszont általában elég jó minőségben tudja lementeni még a bonyolult hírportálokat és a videók többségét is, amiket szintén el kell indítanunk ahhoz, hogy letöltse őket.

Amivel a PyWb nem boldogul, azt meg lehet próbálni a *Webrecorder* nevű, hasonló elven működő, és Windows alá is telepíthető, vagy ingyenes online szolgáltatásként igénybe vehető eszközzel is. Ha nem akarunk kattintgatni, akkor pedig a WAIL-rendszert lehet használni, amiben kétféle robotfunkció is van: az egyik a Chrome böngésző motorján keresztül tölti le a megadott weboldalt és egy szintig követi a benne levő linkeket is, a másik pedig a tömeges aratásoknál is használt *Heritrix crawlert* futtatja, de ez is a kezdőlaptól számítva legfeljebb csak három szintig megy lefelé a linkeken, így teljes webhelyek letöltésére nem alkalmas. Utóbbi célra a magyar nyelvű felülettel is rendelkező *HTTrack* ajánlható. Ezzel is készült néhány próbamentés a Rákóczi-archívum számára, de mert ez nem WARC-formátumban tárolja az anyagokat, ezért ezeket a mentéseket még át kellett konvertálni.

A fejedelem zászlaja alatt (I. rész) | Felvidék.ma
 Archived on Tue, 08 Oct 2019 21:07:02 GMT

FELVIDÉK az első

CSALÁDLÁNC MAGYAR ÖSSZEFOGÁS

itt és most   művelő ▾   régió   kitekintő   szerintem   múltidéző   ajánló ▾

Múltidéző

A fejedelem zászlaja alatt (I. rész)

Egy csallóközi család kuruc kori hagyományai

Írta: Somogyi Mátys - 2019.05.04.

A családalapító derghi Somogyi György és báró Somogyi Mátys (Fotó: Somogyi Mátys, archívum)

Nemcsak a Kárpát-medencében, de szerte a világon, ahol magyarok élnek, kedvező, egyetértő visszhangra talált az Országgyűlés 2018

Az elmúlt hét legolvasottabb cikkei

- Megállt magyarul dobbanó szive
2019.10.06.
- Az államfő aláírta a nyugdíjkorhatár meghatározásáról szóló törvényt
2019.10.05.
- Miért probléma csak az „összefogás”?
2019.10.05.
- Odavágott a DAC a Nagyszombatnak
2019.10.05.

Friss hírek

- Bara Zoltán az Összefogás régiófejlesztési csapatának az élén
- Végre elkezdődött a rimaszombati vasútállomás felújítása

Az archivált cikke első része a PyWb-megjelenítőben

A WARC-fájlok visszánézésére a már említett PyWb szolgáltató, de a metaadatok közé felvettük az Internet Archive Wayback Machine szolgáltatásához hasonló Open Wayback (OWB) megjelenítő felületre mutató linket is, bár ezzel kevésbé jók a tapasztalataink. Belinkeltük továbbá az Internet Archive saját mentéseit, ha pedig az amerikai archívumban nem volt még mentés az adott weboldalról, akkor a *Save page now* szolgáltatásuk segítségével készítettünk egyet. A weboldalak szövegében való keresésre a SolrWayback szoftvert használjuk, amivel a részletes technikai metaadatok is megnézhetők minden egyes tételnél, a *Toolbar* panel bekapcsolásával pedig különböző statisztikák és grafikonok is generálhatók.

SolrWayback Search

Grouping (slower response)

Image search
 URL search
Search with uploaded file
Search for HTML-tags
Domain stats
Link graphs

Limit results

Domain
[rakoczmuseum.hu](#) : 31
[wikipedia.org](#) : 26
[wikimedia.org](#) : 3

Content Type Norm
 html : 40
 other : 20

Type
[Web Page](#) : 40
 Other : 20

Crawl Year
 2019 : 60

Status Code
 200 : 60

Public Suffix
[hu](#) : 31
[org](#) : 29

Showing 1-20 of 40 unique hits (total hits: 60). [Previous](#) [Next](#)

Kiállítás az Országházban

Content type: application/xhtml+xml
Domain: rakoczmuseum.hu
Url: https://rakoczmuseum.hu/sk/10-srm/520-kiallitas-az-orszaghaban?tmpl=component&print=1&page=137.90695
Score: 137.90695
Highlighted content: történelemben először hangzott el a **Csínom Palkó** a felsőházi teremben. Köszönjük a kiállítás lehetőségét mind a

[Show full post](#)

[Search for image](#)
[Pages linking to image](#)

[Search for image](#)
[Pages linking to image](#)

Csínom Palkó – Wikipédia

Content type: text/html
Domain: wikipedia.org
Url: https://hu.wikipedia.org/wiki/Cs%C3%ADnom_Palk%C3%B3
Score: 166.51282
Highlighted content: **Csínom Palkó** A Wikipédiából, a szabad enciklopédiából Ez a közzétett változat, ellenőrizve: 2019

Teljes szövegű keresés találati listája a SolrWayback programban

Problémák

Mivel a Rákóczi-archívumban sok az egyedi weboldal (pl.: újsághír, blogbejegyzés, Wikipédia-szócikk), ezért olyan újfajta problémákkal is találkozunk, amelyekkel a korábbi, teljes webhelyekre kiterjedő aratásoknál nem szembesültünk. Az első ilyen kérdés mindjárt az, hogy meddig terjed egy webes dokumentum? Például egy hírportálon megjelent cikkhez hozzátartoznak-e a mellette megjelenő reklámok, az ajánlott további hasonló vagy éppen egész más témájú, de aktuálisan népszerű hírek, a külön megnyitható képgaléria, a beágyazott videók, a más szerverekről belinkelt PDF- és egyéb fájlok, az olvasói vélemények? A Wikipédia esetében külön mentsünk és írjunk le minden egyes szócikket, vagy

tekintsük egy könyvtári egységnek mondjuk a <https://hu.wikipedia.org/wiki/Rákóczi-szabadságharc> oldalt az abban hivatkozott – például az egyes hadjáratokat, csatákat, hadvezéreket részletesen leíró – szócikkekkel együtt? Hozzávegyük a Wikimédia Commons tematikus médiagyűjteményét is, amelyből az illusztrációk be vannak ágyazva a lexikon szöveges részébe? És az egyes nyelvi verziókat, melyek néha csak fordítások, máskor viszont teljesen újraírt szócikkek? Archiváljuk-e a szócikkek alakulását dokumentáló *laptörténet* és *vitalap* aloldalakat is?

A problémák másik részét az archiváláskor keletkező technikai nehézségek adják. Volt olyan weblap, amelynél már a teljes oldalt kitakaró cookie figyelmeztetésen vagy CAPTCHA teszten sem tudott túljutni az archiváló szoftver. Más esetekben az ékezetes fájlnevek vagy a csak JavaScript kódok lefuttatásával keletkező URL-címek akadályozták meg a programot a linkek követésében és a fájlok letöltésében. A biztonsági problémák miatt az internetről fokozatosan eltűnő Flash-formátum már a mentéseknél is gondot okoz: a böngészőn keresztül való archiváláskor külön engedélyezni kell ezeknek a fájloknak a letöltését és futtatását. (Az viszont kérdéses, hogy néhány év múlva egyáltalán lesz-e még olyan szoftver, amivel ezekről a Flash-alapú weboldalakról készült mentések visszanezethetők lesznek.) Viszonylag gyakori az is, hogy a webservereken levő robots.txt fájlokban olyan útvonalak vannak – sokszor nem szándékosan – elzárva a robotok előtt, amelyekre a Google keresőjének nincs szüksége, de archiválási szempontból fontosak: például a külalakot meghatározó CSS-fájlokat, vagy a navigációhoz használt programkódokat tartalmazó alkönyvtárak.

A hibák harmadik csoportja a visszanezéskor lép fel. Hiába van benne a WARC-konténerben a weboldalt alkotó összes fájl, ha azok egy részét a megjelenítő szoftver valamilyen okból nem tudja megtalálni vagy megmutatni. Bár sokszor még azt sem könnyű eldönteni, hogy tényleg le lett-e mentve minden szükséges fájl és valóban csak a megjelenítő korlátaiba ütköztünk. A Wikipédiánál futottunk bele abba a problémába, hogy ott egy úgynevezett *sreset* attribútummal adják meg a szócikkekbe ágyazott képek méretét, ami azt eredményezi, hogy a webserverver a felhasználó képernyőfelbontásához optimalizálva küldi át a képeket. Vagyis ha böngészőn keresztül mentünk, akkor csak adott méretű képfájlok kerülnek az archívumba, amelyek egy más felbontású monitoron nem jelennek meg. További tipikus problémát jelentenek a JavaScript-, Java- vagy Flash-alapú képnézegetők, hang- és videólejátszók. Ezek a megjelenítő felületen sokszor nem indulnak el, még ha maguk a médiafájlok le is lettek töltve.

Engedélyeztetés

A technikai problémák mellett a jogi korlátozások is nehezítik a webarchiválást. A webhelyek szerzői jogi szempontból védett és nem védett alkotásokat is tartalmazhatnak, jellegüket tekintve gyűjteményes műnek minősülnek, felhasználásuk tekintetében – a tulajdonjog mellett – ez a szabályozás az iránymutató.

Bár egy szerzői jogilag védett alkotásról a másolatkészítés is engedélyköteles, a szabályozás szerint a közgyűjtemények szabad felhasználás keretében, nem házonszerzés céljából végezhetnek többszörözést a védett művekről is, ami vonatkozik a webarchiválásra is. Azonban ez a szabály csak a megőrzésre és a helyben vagy zárt hálózaton történő szolgáltatásra ad lehetőséget, a nyilvános közzétételre nem. Utóbbi a jogtulajdonos engedélyével történhet, de ehhez a szerzői jogi törvény szerint kétoldalú szerződés kell. Mivel a webhelyek szerzői jogilag gyűjteményes művek, ezért nem kell külön-külön szerződni minden jogtulajdonossal. Tulajdonjogi szempontból viszont lehet több tulajdonos, akikkel külön kell megállapodni.

A Rákóczi-archívum jogvédett webes tartalmai esetében ugyanazt az engedélyeztetési eljárást alkalmaztuk, mint amit korábban a demonstrációs célból létrehozott gyűjtemény esetében kialakítottunk. Annyi eltéréssel, hogy most nemcsak teljes webhelyekre kértünk szolgáltatási engedélyt, hanem gyakran csak egy-egy weblapra, mivel főleg cikkek és blogbejegyzések kerültek ebbe a gyűjteménybe; továbbá áttértünk a határozatlan idejű szerződésekre. A többi műnél nem kellett az engedélyekkel bajlódni, mivel a MEK, EPA és DKA állományából válogatott dokumentumok már rendelkeznek ezekkel, vagy eleve szabad felhasználásúak – ahogy az ilyen minősítésű webhelyek esetében sem kértünk felhasználási engedélyt.

Persze ahhoz, hogy valakivel szerződni tudjunk, ismerni kell a kilétét és valahogy fel kell venni vele a kapcsolatot. De ahogyan a nyomtatott kiadványoknál is problémás néha a jogtulajdonos és az elérhetősége kiderítése, nincs ez másként a webhelyek esetében sem. Egy hagyományos honlapon még csak-csak találunk impresszumot vagy legalább egy kapcsolati e-mail-címet, netán jogvédelemre vagy CC licencre utaló kitétel, a blogoknál vagy a közösségi oldalaknál ezek gyakran hiányoznak. Jobb esetben van mód online üzenetküldésre, rosszabb esetben csak egy bejegyzés kommentelésére van lehetőség, ami lássuk be, nem a legjobb formája a hivatalos kapcsolatfelvételnek. Némi szerencsével, kerülő utakon juthatunk információhoz, ha például egy Facebook-fiók nevéből vagy adatlapjáról kiderül a tulajdonos kiléte és alternatív forrásból találunk hozzá kapcsolati adatot is.

Bizonyos esetekben azonban hiába fordulunk hozzájárulásért a weboldal tulajdonosához, hiszen az oldal és a tartalom tulajdonosa nem mindig esik egybe. Ugyanis az internet technológiája a különböző tartalmak összekapcsolására épül, aminek alapvetően háromféle formája lehet: hivatkozás, beágyazás és tényleges átmásolás. Bár tartalmilag és archiválási szempontból egy egységnek számíthat az adott webhely, és a felhasználók számára sem okoz problémát, hogy ezek a különböző forrásból származó tartalmak nem különülnek el egymástól élesen – hiszen egy felületen látszanak –, jogi szempontból ezek külön esetek lehetnek. Ilyenkor a többi jogtulajdonos kilétét is ki kell deríteni, és velük is fel kell venni a

kapcsolatot. Paradox módon előfordulhat olyan eset is, hogy az archivált weblap egyik részére van szolgáltatási engedély, míg más részére, például a beágyazott videóra nincs. Ilyenkor csak az engedélyezett rész látszódhat nyilvánosan, aminek technikai előfeltétele, hogy a résztartalmak külön kerüljenek archiválásra, s emiatt a jogosultság tisztázása meg kellene hogy előzze az archiválás műveletét. Ez per-se olyan elvi kérdéseket vethet fel, mint például, hogy az archiv példány mennyiben tekinthető az eredeti kompilált tartalom másolatának? Vagy mi legyen akkor, ha a kiegészítő tartalomra van engedély, de arra nincs, amibe be volt ágyazva?

The screenshot shows the OSZK webarchívum website. The navigation bar includes: Webarchívum, A projektről, Felhasználóknak, Tartalomgazdáknak, Szakembereknek, Újságíróknak, and flags for Hungary and the EU. The main heading is "Szolgáltatási engedély szerződés". Below it, there is a paragraph explaining the purpose of the agreement and a list of supported file formats: DOCX (Word), ODT (Open Office), and PDF (Acrobat). The form itself is titled "FELHASZNÁLÁSI SZERZŐDÉS" and contains fields for name, address, phone number, and email, along with a section for "I. A szerződés tárgya" (Subject of the agreement).

Leítőlhető felhasználási szerződés a webarchívum honlapján

Engedélyeztetéskor elektronikus úton próbáljuk felvenni a kapcsolatot a tartalomgazdákkal. A tájékoztató levélben röviden írunk a webarchiválásról, annak technikai háttéréről, a jogi tudnivalókról, valamint a nyilvános szolgáltatáshoz szükséges szerződést is mellékeljük. Sajnos leveleink többsége reakció nélkül marad, körülbelül harmadrészükre kapunk választ, de ez nem kirívó, mert a külföldi webarchívumok munkatársai is ilyen arányról számolnak be. Arról nem rendelkezünk információval, hogy a válasz elutasítása, feledékenység, esetleg a levél céltévesztése miatt maradt-e el. Egy bizonyos idő után szoktunk emlékeztetőket küldeni, és az ezekre adott reakciók azért sejtetik, hogy hangsúlyos a feledékenység a válaszadás elmaradásában. A válaszok túlnyomó többsége pozitív, kategorikus elutasítás ritkán fordul elő elvi okból, sokkal inkább jellemző az, hogy a jogi tisztázatlanság áll a visszautasítás háttérében. Sok egyéb visszajelzést is kapunk, és többen maguktól ajánlják archiválásra a webhelyeiket.

A legtöbb probléma abból adódik, hogy a szerződést csak papíron lehet megkötni, eredeti példányokkal, mert a szerzői jogi törvény csak ezt a formát ismeri

a felhasználási engedélyre.* Ezt sokak kifogásolják, életszerűtlennek tartják a mai világban, és olyanra is volt példa, hogy bár elektronikus úton elküldték nekünk a kitöltött szerződést, de papíron már nem, ami természetesen így nem érvényes. A Rákóczi-archívum esetében az is gondot okoz, hogy mivel az egész emlékévk alatt bővítjük a gyűjteményt, ezért az új tartalmak miatt folyamatosan kell engedélyeket kiküldeni, így például egy hírportálnál könnyen lehet, hogy több szerződést kell kötnünk. Igyekszünk feleslegesen nem terhelni a partnereinket, ezért nem egyesével kérünk engedélyt, hanem bizonyos időközönként összegyűjtve több cikkre. Sajnos így is előfordult, hogy míg az első engedélykérésünkre kimondottan pozitív reakció érkezett, az újabb megkeresésre már elmaradt a válasz.

Az emberi erőforrások szűkössége is gondot okoz. A nyilvános szolgáltatás kezdete óta még nem sikerült minden szolgáltatni kívánt webhely ügyében elküldeni a szerződést, se a demó, se a Rákóczi-archívum esetében. Míg az archiválási folyamatok nagy része automatizálható, a szerződéskötések adminisztrálása és a szükséges levelezés lebonyolítása aránytalanul sok időt igényel az egyéb feladatok mellett. Ez az oka annak, hogy a Rákóczi-gyűjteményben az archivált weboldalak közel fele még(?) nem hozzáférhető. A böngészhető listákban látszik, hogy milyen státuszban van az engedélyeztetési folyamat: a zöld lakat jelzi a szabad hozzáférést; a sárga azt, ha az még nem zárult le; és a piros jelezne az elutasítást, de eddig ilyen szerencsére még nincs.

Keresés a metaadatok között:

Főcím ▾ Kiadvány cím ▲ Tipus ▲ Kategória ▲

Találatok: 13

[R19-400106]	Esze Tamás: A Rákóczi-kor publicisztikája: (Irodalomtörténet) Kategória: Szabadságharc, kuruc kor [Digitalizált cikk]
[R19-100172]	A Rákóczi-szabadságharc jeles katonái: (Sullinet Tudásbázis) Kategória: Szabadságharc, kuruc kor [Interaktív média]
[R19-400105]	Esze Tamás: A kolozsvári nyomda II. Rákóczi Ferenc szolgálatában: (Magyar könyvszemle) Kategória: Szabadságharc, kuruc kor [Digitalizált cikk]
[R19-300135]	Esze Tamás: (Vasárnapi Ujság) Kategória: Szabadságharc, kuruc kor [Digitalizált kép]
[R19-400184]	Esze Tamás előadása: I. A Rákóczi-szabadságharc irodalma (Irodalomtörténet) Kategória: Szabadságharc, kuruc kor [Digitalizált cikk]
[R19-100161]	Tarján M. Tamás: Esze Tamás kuruc brigadéros halála: 1708. május 27. (RUBICONline - Történelmi magazin) Kategória: Szabadságharc, kuruc kor [Weboldal]
[R19-200147]	Komáromi János: Esze Tamás, a mezítábasok ezredese: Komáromi János munkái. Gyűjteményes kiadás 3. Kategória: Egyéb [Digitalizált könyv]

A hozzáférés szintjét jelző ikonok a metaadat-kereső találati listájában

* A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 45. § (1) bekezdése írja elő a kötelező írásbeliséget, az pedig a Ptk-ból következik, hogy e-mail útján nem lehet írásbeli szerződést kötni.

Szolgáltatás

A Rákóczi-archívumhoz 2019 utolsó negyedében egy önálló webhelyet készítettünk, amely egyben prototípusként szolgált az OSZK webarchívumának új honlapjához. Korábban ugyanis csak egy ideiglenesnek szánt, kézzel szerkesztett HTML-fájlban tettük közzé a projekt híreit, és innen volt elérhető a nyilvános demó gyűjtemény, a szakirodalmi bibliográfia, a wiki, az éves workshop oldala és az ajánló űrlap, amivel bárki javasolhat megőrzésre érdemes magyar és magyar vonatkozású webhelyet. Az új honlap már WordPress-alapú, és ezzel a tartalomkezelővel készült a Rákóczi-gyűjtemény felülete is, amihez még különböző kereső- és böngészőfunkciókat fejlesztettünk. Az archívum anyaga kilistázható tematikus kategóriák, dokumentumtípusok, illetve gyűjtemények szerint. Keresni lehet egyszerre az összes metaadatban, vagy több mező kombinálásával, a találati listák pedig négyféle szempont szerint rendezhetők. A teljes szövegű kereső jogi és technikai okok miatt csak a weboldalakra és azok közül is csak a nyilvánosan szolgáltathatókra terjed ki.

A honlap hatnyelvű, a magyar mellett készült angol, német, francia, lengyel és szlovák verzió is. Ezt a sokféle változatot részben az indokolja, hogy Rákóczi és a szabadságharc hatása európai jelentőségű volt, és bár az archívumban levő dokumentumok többsége magyar nyelvű, mégis hasznos lehet ezekre is felhívni a külföldi kutatók figyelmét. A másik ok pedig az, hogy úgy gondoljuk, más országok könyvtárai számára is érdekes egy ilyen szolgáltatás annak demonstrálására, hogy hogyan lehet archivált weboldalakból és más digitális vagy digitalizált dokumentumokból egy tartalomszolgáltatást kialakítani.

Együtműködés

A KDS-K pályázaton nyertes könyvtárak vezetőit megkerestük azzal a kéréssel, hogy jelöljenek ki egy-egy kapcsolattartót, akivel tudunk egyeztetni az együttműködés keretében megvalósítható feladatokról. Szerencsére az intézmények többsége számára nem teljesen ismeretlen ez a terület, mert munkatársaik közül néhányan már részt vettek vagy az OSZK-ban évente megrendezett *404 Not Found – Ki őrzi meg az internetet?* című workshopok, vagy a Könyvtári Intézet által szervezett *Az internet archiválása mint közgyűjteményi feladat* című tanfolyamok valamelyikén. A kapcsolattartókkal és a közreműködő kollégákkal 2020 február végén és március elején videobeszélgetések formájában tekintettük át a május végéig elvégezhető munkát.

Elsősorban az archiválásra érdemes webhelyek válogatásában kértük a segítségüket, hiszen a helyi kollégák jobban ismerik az adott régióban fontos online információforrásokat, illetve a saját honlappal, bloggal, Facebook- vagy Instagram-oldallal rendelkező intézményeket, közszereplőket, művészeket vagy akár olyan magánembereket, akik szélesebb kör számára is érdekes tartalmakat tesznek közzé az interneten. A címek nyilvántartására egy megosztott táblázatot hoztunk

létre, melyben minden könyvtár egy külön munkalapon rögzítheti a tágabb régiójába tartozó webhelyek nevét és URL-címét, illetve esetleg az engedélyeztetés ügyében illetékes elérhetőségét is, ha az nem deríthető ki könnyen. A táblázatba a webarchívumban használt, illetve tervezett tematikus kategóriák szerint lehet bevinni az adatokat (pl.: helytörténet-helyismeret, irodalom, művészet, kutatás, oktatás, művelődés, vallás, média, sport), és van egy kiemelten fontos műfaji kategória is az elektronikus periodikáknak. Hogy mely webhelyeket tartunk már nyilván és archiválunk időszakosan, azt egy úgynevezett *seed-kereső* segítségével lehet ellenőrizni, ahol elég csak egy jellemző részletet beírni az URL-ből és kapunk egy listát azokról a webhelyekről, amelyeknek a címében ez a betűcsoport előfordul, és benne vannak az OSZK webarchívumában. A táblázat kitöltésére vonatkozó tudnivalókat írásban is elküldtük a MIA-L levelezőlistára, melynek a partnerkönyvtárak kapcsolattartóin kívül bárki tagja lehet, aki érdeklődik az internetes tartalmak hosszú távú megőrzése iránt.

Ha jut rá idő, akkor szeretnénk bevinni a megyei és városi könyvtárakban dolgozó kollégákat az engedélyeztetés folyamatába, valamint legalább kísérleti jelleggel a minőségellenőrzésbe és a metaadatolásba, hogy a magyar könyvtárosoknak is legyen gyakorlati tapasztalatuk ezen a szakterületen. Továbbá igény esetén szívesen tartunk kihelyezett előadásokat és bemutatókat vagy akár tanfolyamokat is. Reméljük, hogy a most kiépülő szakmai kapcsolatok a KDS-K projekt határidejének lejárta után is megmaradnak, és valamilyen formában továbbra is együtt tudunk majd dolgozni ezekkel a könyvtárakkal.

A nemzeti webtér archiválása olyan méretű és bonyolultságú feladat, hogy ezt a legtöbb országban elosztott módon, több intézmény együttműködésével végzik. Nálunk az első időszakban egy olyan kooperáció képzelhető el, hogy az archiválást és a szerződések megkötését az OSZK végzi, a hazai közgyűjtemények pedig a többi munkafázisba segítenek be. Az archivált webtartalmak közül a számukra fontosakat a könyvtárak a saját digitális szolgáltatásaikba is beépíthetik, vagy úgy, hogy a nyilvános archívumból belinkelik azokat, vagy pedig úgy, hogy az OKP projektben tervezett OSZK-pontokon, vagyis a könyvtárakba kihelyezett terminálokon keresztül a nem publikus gyűjteményhez is hozzáférést adnak a felhasználóknak.

Webcímek

KDS-K: Pályázat a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia végrehajtásához szükséges könyvtári digitalizálás támogatására: http://www.oszk.hu/kds-k/palyazat_2019 (2020.03.20.)

Rákóczi-archívum: <https://rakoczi2019.webarchivum.oszk.hu> (2020.03.20.)

A webarchiválás projekt régi honlapja: <http://mekosztaly.oszk.hu/mia> (2020.03.20.)

A webarchívum új honlapja: <https://webarchivum.oszk.hu> (2020.03.20.)

Nyilvános Demó archívum: <https://webarchivum.oszk.hu/demo-kezdolap/> (2020.03.20.)

MIA Wiki: <http://mekosztaly.oszk.hu/miawiki> (2020.03.20.)

Metaadatséma és útmutató: <http://mekosztaly.oszk.hu/mia/xml/> (2020.03.20.)

Seedkereső: <http://webadmin.oszk.hu/seed-kereso> (2020.03.20.)

Publikus ajánló űrlap: <https://goo.gl/forms/Y1qIxcM7APPiq443> (2020.03.20.)

MIA-L levelezőcsoport: <http://mekosztaly.oszk.hu/cgi-bin/mailman/listinfo/mia-l> (2020.03.20.)

Információs e-mail-cím: mia@mek.oszk.hu

Irodalom

Drótos László: *Webes tartalmak digitális megőrzése*. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 27. évf. 2018. 10. sz. 11-17. p. https://epa.oszk.hu/01300/01367/00307/pdf/EPA01367_3K_2018_10_011-017.pdf (2020.03.20.)

Drótos László: *A webarchívum és a KDS kapcsolata*. = *Könyvtárak kincsei digitális formában – a magyar könyvtárak digitalizálási stratégiája* konferencia. OSZK, Budapest, 2019. 04.17.

Az előadás prezentációja az alábbi oldalon érhető el: https://webarchivum.oszk.hu/Webarchivum_KDS/ (2020.03.20.)

Drótos László: *Az OSZK webarchívumának újdonságai*. = „404 Not Found – Ki őrzí meg az internetet?” *workshop*. OSZK, Budapest, 2019.11.14.

Az előadás prezentációja az alábbi oldalon érhető el: https://webarchivum.oszk.hu/Drotos_Laszlo_Az_OSZK_webarchivumanak_ujdonsagai/ (2020.03.20.)

Az előadásról készült videófelvétel az alábbi oldalon érhető el:

<http://videotorium.hu/hu/recordings/35066> (2020.03.20.)

Drótos László – Moldován István: *Az OSZK webarchiváló kísérleti (pilot) projektjének eredményei és egy üzemszerűen működő magyar webarchívum terve*. = Könyvtári Figyelő, 29. (65.) évf. 2019. 1. sz. 38-51. p. https://epa.oszk.hu/00100/00143/00355/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2019_01_038-051.pdf (2020.03.20.)

Drótos László – Moldován István: *Ki őrzí meg a helyi webet? Helyismereti vonatkozású internetes tartalmak archiválása webaratással*. = MKE Helyismereti Könyvtárosok Szervezete XX. Országos Konferenciája, Győr, 2018.07.26.

Az előadás prezentációja az alábbi oldalon érhető el: https://webarchivum.oszk.hu/Ki_orzi_meg_a_helyi_webet_MKE_2018/ (2020.03.20.)

Drótos László – Németh Márton: *Az OSZK-ban folyó kísérleti webarchiválási projekt első évének tapasztalatai*. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 65. évf. 2018. 7–8. sz. 389–400. p. <http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/7153/8156> (2020.03.20.)

Halász Annamária: *A webarchiválás jogi feltételrendszerének biztosítása*. = *404 Not Found – Ki őrzí meg az internetet? workshop*. OSZK, Budapest, 2018.11.15.

<https://videotorium.hu/hu/recordings/28736/> (2020.03.20.)

Ilácsa Szabina: *Webhelyek metaadatolási problémái*. = *404 Not Found – Ki őrzí meg az internetet? workshop*. OSZK, Budapest, 2019.11.14 .

Az előadás prezentációja az alábbi oldalon érhető el: https://webarchivum.oszk.hu/Ilacsaszabina_Webhelyek_metaadatolasi_problemai/ (2020.03.20.)

Az előadásról készült videófelvétel az alábbi oldalon érhető el:

<https://videotorium.hu/hu/recordings/35078/07-ilacsaszabina-webhelyek-metaadatolasi-problemai> (2020.03.20.)

Kokas Károly: *Szaggedikum a webarchívumban. A helyi érdeklő webarchiválás lehetőségei az OSZK webarchiválási programja keretében*. = *404 Not Found – Ki őrzí meg az internetet? workshop*. OSZK, Budapest, 2019.11.14.

Az előadásról készült videófelvétel az alábbi oldalon érhető el: <https://videotorium.hu/hu/recordings/35069/> (2020.03.20.)

A cikkekben szereplő képernyőfotók a Rákóczi-archívum honlapjáról készültek.

Bényei Miklós

A TUDOMÁNYOS ÍRÁS ALAPJAI

Gyurgyák János módszertani útmutatója

Nemigen akad olyan magyarországi könyvtáros, aki ne ismerné Gyurgyák János nevét. Értékes és igen fontos kérdéseket tárgyaló történelmi monográfiái – *A zsidókérdés Magyarországon (2001)*; *Ezzé lett magyar hazátok. A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története (2007)*; *Magyar fajvédők (2012)*; *Európa alkonya? (2018)* –, vagy háromkötetes történeti képeskönyve – *Magyarország története képekben (2008)* –, aztán *Rövidítés-szótára (2005)* minden nagyobb könyvtárban megtalálhatók, és nyilván azt is sokan tudják, hogy ő az egyik legjelentősebb – ha nem a legjelentősebb – hazai tudományos könyvkiadó vezető szerkesztője. Alighanem számtalan kolléga forgatta már nagyszerű és nagysikerű, terjedelmes segédkönyvét, amely *Szerzők és szerkesztők kézikönyve* címmel jelent meg (először 1996-ban, 2018-ban immár harmadik kiadásban).

Nemrég közzétett és most ismertetett művét szintén besorolhatjuk azon alkotások közé, amelyeket minden könyvtárosnak, különösképpen a tájékoztató könyvtárosoknak illik ismerni, és minél gyakrabban ajánlani a szerző által megcélzott olvasóknak. Gyurgyák János az alcímben pontosan megnevezi, kikről van szó és milyen szándék vezérelte írás közben: *Útmutató szemináriumi és tudományos diákköri értekezést, szakdolgozatot és disszertációt íróknak*. Vagyis – tömörebben fogalmazva – a kezdő kutatóknak kíván módszertani segítséget nyújtani, tanácsokat adni. Előszavából az is világosan kiderül, hogy elsősorban a humán- és társadalomtudományok művelőire, egészen pontosan: majdani művelőire gondolt. Tartalmi megfontolásainak, tanácsainak jó részét, és még inkább a formai kivitelezésre vonatkozó útmutatásait, ajánlásait azonban célszerű a természet-, élet-, agrár- és műszaki tudományok egyetemi és főiskolai hallgatóinak, doktorandu-

szainak is megfogadni. Tehát tulajdonképpen egy interdiszciplináris segédlettel gyarapodott, bátran állíthatjuk: gazdagodott a magyar felsőoktatás és a magyar könyvtárügy. Kiemelendő ugyanis, hogy a szerző gyakran, sőt meglepően sűrűn utal arra, hogy a könyvtárosok (a feladat jellegéből fakadóan főleg az egyetemi könyvtárak és az egyetemi városok közkönyvtárainak munkatársai) egyik vagy másik, általa ajánlott forrásdokumentum, tanulmány, esszé, cikk kézbeadásával milyen sokat segíthetnek bármely fiatal, tapasztalatlan kutatónak, mint ahogy az- zal is, hogy felhívják a figyelmet egy-egy elektronikus dokumentumra vagy annak elérhetőségére.

Hasonló tartalommal és céllal korábban és a közelmúltban is jelentek meg módszertani kiadványok. Egyre különösen szívesen emlékezünk, hiszen a könyvtárosok (és természetesen olvasóik) körében is nagy sikert aratott: a híres olasz középkorász és regényíró, Umberto Eco hazánkban is több kiadást megért, rendkívül szellemes, *Hogyan írjuk szakdolgozatot?* című műve. A kiadványtípus hozzáférhető angol, német és magyar nyelvű termékeit Gyurgyák János könyve utolsó fejezeteinek egyikében felsorolja. Meglepő, hogy kimaradt a listáról a könyvtáros (főiskolai, egyetemi oktató) Tóvári Judit több mint húsz évvel ezelőtt napvilágot látott, *A szellemi munka technikája. Szakirodalmi információk keresése, hogyan készítsünk hivatkozásokat és bibliográfiát a szakdolgozathoz?* című füzeté.

A különböző útmutatókat, kalauzokat a szerző számottevő mértékben hasznosítja, de még inkább támaszkodik saját kiadói-szerkesztői és kutatói tapasztalataira. Ezáltal válik stílusa közvetlenné, mondandója személyessé, közérthetővé. Gyakorta idéz, illetve saját gyakorlatából igen jellemző, tanulságos szemléltető példákat hoz. Kéziratát közzététel előtt megvitatta négy tudományegyetem (ELTE, Debrecen, Pécs, Szeged) néhány oktatójával és hallgatójával, az MTA Történettudományi Intézetének két kutatójával, valamint a szegedi egyetemi könyvtár informatikai vezetőjével, a jól ismert Kokas Károllyal. Az észrevételek, javaslatok jól érzékelhetően hozzájárultak a könyv hitelességéhez.

Gyurgyák János egyértelműen megkülönbözteti egymástól a tudományos és a szépirodalmi írást. Az eltérést, az előbbi főbb kritériumait a következőkben látja: „A tudományos írásnak [...] a szépirodalmi munkákkal szemben relevánsnak, koherensnek, racionálisnak, rendszerezettnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, továbbá érveken, bizonyítékon kell alapulnia, és végül eredményeinket nyilvánosan hozzáférhetővé kell tenni.” Mindez – hangsúlyozza – bármely, a tudományosság igényével születő írásműtől, tehát már egy szemináriumi vagy kisebb szakdolgozattól is elvárható, számon kérhető. Lelkesen biztatja az egyetemistákat, hogy bátran fogjanak bele az írásba, ne riadjanak meg az üres papír vagy képernyő bénító hatásától (írásfrász), ne féljenek a tudományos írás kétségkívül sokrétű és magas szintű követelményeitől. Hiszen „A hallgatói és az értelmiségi lét természetes velejárója, hogy időnként *írni kell*, még azoknak is, akik erre nem érznek ellenállhatatlan késztetést, továbbá nem ez lesz az élethivatásuk.” Viszont óva

inti a fiatalokat: „*ne vegyék igénybe* az interneten egyre nagyobb számban magukat hirdető, és szakdolgozati bérírást vállaló vállalkozásokat.” Elsősorban azért ne, „mert ha valaki nem próbálja ki magát ezen a területen, akkor egy életre szóló élménytől fosztja meg magát.” Ugyanis – folytatja – „*az írásnál kevés maradandóbb és izgalmasabb dolog* van a világon. Lehetőleg adjon mindenki magának legalább egyetlenegy esélyt az életben ennek kipróbálására!”

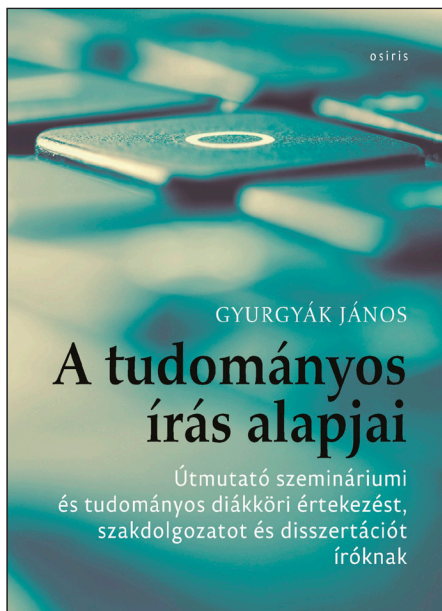
Könyvében rámutat arra is – és a nyomaték kedvéért többször ismétli –, hogy a közelmúltban a tudományos írás lehetőségei lényegesen módosultak. Már jó ideje számítógépen (többnyire interneten) keressük ki és meg az információkat, a hajdani analóg módon előállított dokumentumok (könyvek, időszaki sajtótermékek, aprónyomtatványok, kéziratok, térképek, képek, hangzó anyagok stb.) egyre nagyobb hányada elérhető, letölthető digitalizált formában; online hozzáférhető a könyvtári katalógusok, a levéltári segédletek és a múzeumi vezetők, továbbá a gyors ütemben gyarapodó és bővülő bibliográfiai és faktográfiai adatbázisok. A számítógép megkönnyítheti az elengedhetetlen jegyzetelés gyönyörű – mert az új ismeretek sokaságát elébünk táró –, ám többnyire fárasztó, olykor gyötrelmes munkafázisát. A szöveg- és kiadványszerkesztők jóvoltából sokkal, de sokkal könnyebb egy-egy dolgozat formába öntése is, a nyomtatók segítségével pedig a benyújtandó munka akár nyomdai színvonalon is előállítható. Azaz ma már a digitális világban élünk, és a tudományos írás folyamata másfajta technikai környezetben zajlik, mint akár néhány évtizeddel ezelőtt. S ezt a tényt mind a kutatók, mind a könyvtárosok tudomásul veszik. De két dolgot nem szabad elfelejteni – az útmutató szerzője sem felejt el –, mégpedig azt, hogy egyrészt még nagyon-nagyon sok dokumentum vár digitalizálásra, másrészt az interneten sok-sok kószta, ellenőrizetlen, hiteltelen információ kering, tehát igencsak szükséges az óvatosság.

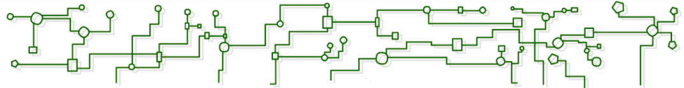
A rendkívül igényesen, itt-ott aprólékos gondossággal megírt, összeállított útmutató nemigen foglalkozik (legfeljebb néhány utalás erejéig) a kutatásmódszertan elméleti kérdéseivel. A szerzőt sokkal inkább a gyakorlati tennivalók érdeklik, még közelebbről: a közvetlen segíteni akarás vágya motiválja. Feltehetően ezzel magyarázható, hogy fő mondanivalóját, a tudományos írás folyamatát, menetét a hagyományosnak nevezhető (mert számos elemében több évszázados múltra visszatekintő) lineáris szerkezetben adja elő; ez ugyanis a kezdő kutatók számára könnyebben érthető, követhető. A tartalomjegyzék pontosan tükrözi ezt. Vegyük sorjában: a téma kiválasztása, a kutatás és anyaggyűjtés, a szöveg megírása, érvelésmódok, a szöveg strukturálása és tagolása (vagyis a szerkezet kialakítása), hivatkozások, jegyzetek és bibliográfiák összeállítása, a publikálás. Nagy erénye a kötetnek, hogy az egyes munkaszakaszoknál és munkamozzanatoknál többféle lehetőséget is megemlít (például az úgynevezett főszöveg és a bibliográfia szerkezeti megoldásai, a hivatkozási módok stb.), és az esetek többségében a leendő szerző számára szabad választást kínál vagy ajánl. A módszertani szabadság azon-

ban nem lehet korlátlan, vannak követelmények, amelyeknek betartása minden kutatónak (a kezdőknek is!) kötelező; ezeket a követelményeket a szerző részletesen megfogalmazza, imígyen: közérthetőség, nyelvhelyesség, logikus felépítés, kohézió, megbízhatóság, eredetiség, személyesség, a jogi, politikai és ideológiai kérdések helyes mérlegelése. Számos alkalommal kitér a tartalmi és formai következetesség fontosságára. Gyakorlati tanácsai között felhívja a figyelmet egy súlyos hiba veszélyére, a határidő túllépésre, ami főleg az egyetemi hallgatók körében gyakori; több ízben megismétli a figyelmeztetést: a feladat megoldásának egyetlen mozzanatát se halasszák az utolsó hetekre, napokra, órákra, különösen ne a dolgozat anyaggyűjtését, vagy a megírását.

Gyurgyák János sikeresen foglalta egybe, újra lefektette a tudományos írás *alapjait*. A könyv kézbe vétele, elolvasása melegen ajánlható minden egyetemi hallgatónak, doktorandusznak, az országos középiskolai tanulmányi versenyen induló diáknak, mint ahogy a témavezetői feladatokat vállaló tanáraiknak is. Tanácsait, javaslatait, alternatív megoldásait érdemes megfontolni és lehetőleg megfogadni. A könyvtárosok szintén nagy hasznát látják a kötetnek: sokat segíthet az olvasók tájékoztatásában, főleg a szerző által is megcélzott kezdő kutatók eligazításában, felvilágosításában. S természetesen hozzájárulhat egy-egy könyvtári kiadvány, egy-egy könyvtárosi közlemény színvonalas megalkotásához, megformálásához.

A tudományos írás alapjai : útmutató szemináriumi és tudományos diákköri értekezést, szakdolgozatot és disszertációt íróknak / Gyurgyák János. – Budapest : Osiris, 2019. – 206 p. : ill. ; 20 cm

Ismertető

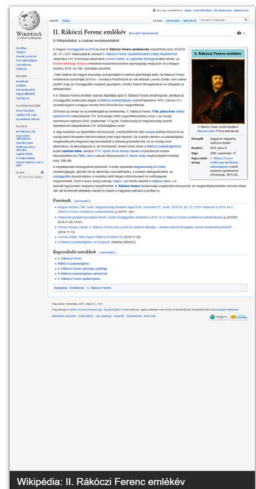

Ez a digitális archívum 2019-2020-ban a **II. Rákóczi Ferenc Emlékév** alkalmából készült az Országos Széchényi Könyvtárban, a Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia pályázat keretében. Elsődleges célja a webarchiválás technológiájának és a webarchívum más digitális gyűjteményekkel való integrálásának bemutatása egy mintakalkuláció keretében. Az Emlékévvél, a Fejedelemmel, a Szabadságharcossal és a Rákóczi-családdal kapcsolatos weboldalak és webhelyek mentései mellett a Magyar Elektronikus Könyvtárban levő digitális vagy digitalizált könyvek, az Elektronikus Periodika Archívumban található cikkek és a Digitális Képtárban levő származó fotók, illusztrációk és egyéb képi dokumentumok is böngészhetők ezen a honlapon. Így egyben a 17. és 18. század magyar történelmének, társadalmi- és hadtörténetének gazdag forrásaként oktatási és kutatási célokra is használható ez az összeállítás.

A böngészés és a keresés a webarchívum mellett a másik három gyűjtemény metaadatait is lehetővé teszi, hogy az adott tétel melyik állományból származik, a lakat ikonok pedig azt, hogy a dokumentum nyilvánosan megtekinthető-e. Piros vagy sárga lakat azoknál a weboldalaknál fordul elő, amelyek archívált példányainak szolgáltatására a tartalomgazda nem, vagy még nem adott engedélyt, de a metaadatok, a kis méretű oidaiképek és az **Internet Archive** mentései ezekben az esetekben is megtekinthetők. A teljes szövegű keresés csak a webarchívumra terjed ki és annak is csak a nyilvánosan hozzáférhető részére.

Mivel a web egy komplex médium, ezért a webes tartalmak lementése, hosszú távú megőrzése és megtekinthető állapotban tartása komoly informatikai kihívás. Az **OSZK webarchívuma** által készített mentések többféle szoftverrel készültek és nézhetőek vissza, így összehasonlíthatók az archíválós és a megjelenítési eszközök képességével. Két másik nyilvános részgyűjtemény is elérhető további tanulságos példák: az **egyk** a nemzeti könyvtár saját online szolgáltatásairól készült, a **másik** pedig egyéb webhelyekből áll.

Az Országos Széchényi Könyvtárban 2017-ben indult webarchiválási projektről a <https://webarchivum.oszk.hu/> honlapon lehet tájékozódni, további információk pedig a mia@mek.oszk.hu levelezéssel kérhetők.

 Archiválásra javaslom ...

*A Rákóczi-archívum honlapja.
Kapcsolódó cikkeink a 35. oldalon kezdődik.*

